



# Asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuustilanne

Janita Puranen & Mikael Ramfeldt

2022 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

## Asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuustilanne

Janita Puranen & Mikael Ramfeldt  
Sosionomi AMK  
Opinnäytetyö  
Syyskuu, 2022

Janita Puranen, Mikael Ramfeldt

**Asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuustilanne**Vuosi 2022 Sivumäärä 477

---

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää turvallisuudentunteen kokeminen asunnottomien palvelukeskuksessa. Opinnäytetyön teemana on turvallisuus ja turvallisuuden kokeminen eräässä asunnottomien palvelukeskuksessa. Teimme palvelukeskukseen kyselyn turvallisuudentunteen ja turvallisuuden kokemiseen liittyvissä asioissa.

Idea kyselyyn lähti siitä, että useista lähteistä on kuulunut asunnottomien palvelukeskuksien olevan joidenkin asunnottomien mielestä niin turvattomia, etteivät he uskalla yöpyä niissä. (Husu, Pyyvaara, Tuomela 2021). Lisäksi opiskeluun liittyvän harjoittelun yhteydessä tuli ilmi, että jonkinlainen kartoitus aiheesta voisi olla tarpeen. Asunnottomien palvelukeskuksen esihenkilö koki lisääntyneen huumeiden käytön haasteelliseksi, koska asiakaskunta muuttanut vuosien varrella arvaamattommaksi.

Opinnäytetyössä käsitellään yhteistyökumppanin työympäristöä, huono-osaisuutta, yksinäisyyttä, päihteitä ja mielenterveyttä, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamista mielen-terveys- ja päihdetyössä, sekä väkivaltaa ja sen muotoja. Huono-osaisuus ja siihen liittyvät ilmiöt ovat aina ajankohtainen aihe, eikä sitä koskaan voi unohtaa yhteiskunnassa, vaan pitää aktiivisesti etsiä keinoja parantaa huono-osaisten elinoloja ja elämänlaatua. Käsitteiden ymmärtäminen tuottaa lisää ymmärrystä asunnottomia kohtaan sekä heidän kohtaamistaan itse työssä.

Opinnäytetyömme mukaan turvallisuudentunne koetaan hyvänä suurimmilta osin asunnottomien palvelukeskuksessa. Asiakkaiden kyselyssä tuli ilmi, ettei työntekijöiltä kohdistu väkivaltaa asiakkaita kohtaan. Vastaaajista miehiä oli hieman enemmän kuin naisia. Kyselyssä tuli ilmi, niin työntekijöissä kuin asiakkaissa esiin vartijan tarve suorittamaan ympärivuorokautista vartiointia sekä hälytysjärjestelmän uusiminen. Ehdotuksina tuli myös esille toipumisorientoituneen työskentelyotteen lisääminen itse työssä sekä työntekijäresursseihin keskittäminen.

Asiasanat: turvallisuudentunne, asunnottomuus, väkivalta, palvelukeskus, huono-osaisuus, mielenterveys, päihteet, turvallisuus.

Janita Puranen & Mikael Ramfeldt

**The security situation in a homeless shelter**

Year

2022

Pages

477

---

The purpose of this thesis was to increase understanding about the underprivileged and its associated phenomena, as well as to give new perspectives when working with this target group. The aim was to research security and the sense of security in a homeless shelter. The shelter was kept anonymous to avoid possible negative image and recognition problems.

An inquiry was conducted in the homeless shelter on security and the sense of security. The idea for this inquiry arose because many different sources express that homeless shelters are so unsafe that some homeless people do not dare to stay there. Husu (2021) Pyyvaara, Tuomela (2021) In addition, a study conducted during an internship highlighted that it would be important to research the topic.

The thesis also deals with society from the underprivileged point of view, marginalization and participation, loneliness, substance abuse and mental health, security and the sense of security, human dignity and respect of human rights when working with clients with mental- and substance abuse problems, violence, and its different manifestations.

The underprivileged and its phenomena, is always a topical subject, and it should never be forgotten in our society. On the contrary living conditions and quality of life for the underprivileged should be actively improved.

According to this study, the sense of security was experienced well in the homeless shelter. The results of the clients' survey show that employees don't use violence against the clients. There were a few more male respondents than female. The study finds that both employees and clients need the presence of a security officer to pursue round-the-clock guarding.

Keywords: Sense of security, homelessness, violence, shelter, underprivileged, mental health, drugs.

## Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Huono-osaisuus .....	6
2.1	Asunnottomuus .....	8
2.2	Asunnottomuuden syitä ja erityispiirteitä .....	11
3	Mielenterveys & päihheet .....	12
4	Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen päihde- ja mielenterveystyössä .....	15
5	Toipumisorientoitunut työskentelyote .....	16
6	Väkivalta ja sen eri muodot.....	17
7	Turvallisuus ja turvallisuuden tunne.....	21
8	Asunnottomien palvelukeskuksen esittely .....	22
9	Opinnäytetyö prosessi .....	23
10	Opinnäytetyössä käytettävät tutkimusmenetelmät .....	24
11	Valmiin työn ulkoasun tarkistaminen .....	25
12	Aineiston hankinta .....	25
13	Aineiston analyysi .....	26
14	Opinnäytetyön eettisyys.....	27
15	Opinnäytetyön luotettavuus .....	28
16	Kyselytutkimuksen tulokset.....	28
17	Kyselytutkimuksen tuloksien yhteenveto .....	36
18	Opinnäytetyön pohdinta, arviointi ja.....	37
	Lähteet.....	40
	Kuviot .....	43
	Kaaviot .....	43
	Liitteet .....	44

## 1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää turvallisuuden tunteen toteutuminen asunnottomille tar-koitetussa asunnottomien palvelukeskuksessa. Tavoitteena on myös selvittää, minkälaisena turvallisuustilanne koetaan, esimerkiksi onko asunnottomien palvelukeskuksessa tapahtunut paljon väkivaltatilanteita. Kysely on toteutettu niin asiakkaille kuin työntekijöillekin. Tulosten pohjalta pohditaan, voisiko tilannetta jollain tavalla parantaa. Otantamenetelmistä käytämme menetelmänä laadullista sekä määrällistä tutkimusmenetelmää kyselytutkimuksena.

Husu (2021) kuvaa, että asunnottomien kokemusten perusteella pääkaupunkiseudun hätäma-joitusyksiköissä on suuri riski kohdata väkivaltaa. Tämä saa heidät pelkäämään tiloihin mene-mistä. Väkivaltaa koetaan sekä suurissa että pienissä yksiköissä pääkaupunkiseudulla.

Opinnäytetyössä käydään aluksi läpi käsitteitä huono-osaisuuden muodoista ja siihen usein liittyvistä asioista ja lieveilmiöistä eli asunnottomuus, syrjäytyminen, yksinäisyys, yhteiskun-nallisuus huono-osaisuuden näkökulmasta, väkivallan monimuotoisuudesta sekä päihde- ja mielenterveysongelmista. Käsitteiden jälkeen käydään läpi varsinaista aihetta, eli asunnotto-mien palvelukeskuksen turvallisuustilanteen ja turvallisuudentunteen tutkimuksen tuotoksia, pohdintoja sekä arviointia.

## 2 Huono-osaisuus

Huono-osaisuus on kiinnostava käsite. Sitä käytetään paljon, mutta jopa tutkimuskirjoituksissa saattaa jäädä epäselväksi mitä se tarkoittaa. Yleisenä olettamuksena vaikuttaa olevan, että huono-osaisuus on ilmiö, jota pitää pyrkiä ehkäisemään, ja sitä kokevia ihmisiä on autettava pääsemään pois huono-osaisuudesta. Yksi usein toistuva huono-osaisuuden määritelmä vaikut-taa liittyvän moniulotteiseen resurssivajaukseen. Useissa lähteissä tulee esille, että huono-osaisuus on resurssien vähäisyyttä tai hyvinvointivajeita taloudellisella, sosiaalisella ja tervey-dellisellä sektorilla. Huono-osaisuuteen ei liity pelkästään resurssivajeet, vaan yksilöllä on myös vaikeuksia muuttaa käytössään olevat resurssit hyvinvoinniksi. (Zitting 2021.)

Huono-osaisuudelle on myös olemassa määrittelytapa, joka kytkeytyy sosiaaliseen etäisyy-teen. Huono-osaisilla tarkoitetaan siinä ryhmää, joka eroaa muusta väestöstä laadullisesti elä-mänlaadun, elintason ja elämäntavan suhteen. Suomalaisista enemmistöllä nämä osa-alueet ovat parantuneet useiden sukupolvien ajan, jolloin huono-osaisuus on ensisijaisesti sivuun jää-mistä tästä kehityksestä. (Zitting 2021.)

Monet eri käsitteet lähestyvät huono-osaisuuteen mm. syrjäytymisen ja köyhyyden avulla. Huono-osaisuutta voi kokea monella eri tapaa. Sosiaalinen syrjäytyminen on kuvattu hienostuneemmaksi ja hyväksytyimmäksi tavaksi ilmaista köyhyyttä. Joten voimme todeta huono-osaisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen pidettävän toistensa synonyymeiksi.

Yleisin huono-osaisuuden mittari on kotitalouden talous. Erilaiset etuudet, jotka kertovat viimesijaisista etuuksista katsotaan kertovan huono-osaisuudesta. Palveluissa nähdään päihde-, mielenterveys- ja asunnottomuuspalvelut huono-osaisuuden kertomisesta. (Kainulainen & Saari 2013, 23.)

Saari (2015, 22-23) kertoi, joissain tapauksissa huono-osaisten elämä pyörii asunnon ja asumisen ympärillä. Vuokrien maksamatta jättäminen tai häiriökäyttäytyminen luo uhan asunnon menetykseen, ja vastaavasti elämän edellytyksiä luova oleellinen tekijä on asunnon säilyminen tai sen saaminen. Suomessa huono-osaisten asuvat yleensä kuntien tai järjestöjen omistamissa vuokrataloissa, asuntoloissa, tuetuissa asumisyksiköissä, tilapäisissä suojissa tai ystävien ja sukulaisten luona. Mikäli heillä oma asunto, he saavat asumiseensa erilaisia sosiaalietuuksia ja palveluja.

Saari (2015, 185-187) kuvaa huono-osaisten hyvinvointia näin: Asunnottomien asumispalveluyksiköt sijoittuvat huono-osaisuuden notkelmaan. Ne rakentuvat yhteiskunnan sääntelyjärjestelmän, oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisten käytäntöjen vuorovaikutuksessa. Taustalla siinä on asunnottomuuden vähentämishjelma, jossa konkretisoituu julkisen vallan tahto. Lopputuloksena on instituutioiden ja organisaatioiden monimutkainen ja monitasoinen joukko, joka on osa hyvinvointivaltion institutionaalista rakennetta.

Saari (2015, 185-187) kertoo, että huono-osaisten hyvinvointi on tärkein mittari asumispalvelujen toimivuudessa. Resurssit, toimintakyky ja elämänlaatu ovat alueita, joilla huono-osaisten hyvinvointia tutkitaan. Toimintakyvyllä tarkoitetaan sitä, miten ihminen pystyy hyödyntämään käytössään olevat resurssit. He siis käyttävät kykyjään, tai jättävät ne käyttämättä, vaikka niiden käyttö periaatteessa olisikin mahdollista. Toimintakyvyt ovat kuitenkin hyvin monimutkainen kokonaisuus, joiden temaattiset alueet vaihtelevat paljon. Niinpä onkin perustellumpaa keskittyä niiden edellytyksiin. Tutkimusten perusteella toimintakykyyn vaikuttavat ennen kaikkea ihmisen minuus (identiteetti) ja vuorovaikutus muiden kanssa.

Saari (2015, 185-187) kertoo, että elämänlaadulla tarkoitetaan ihmisen omaa subjektiivista kokemusta. Se tarkoittaa yleistä tyytyväisyyttä elämään, johonkin toimintakykyyn tai resurssiin. Usein elämänlaatu jaetaan kahteen osaan, jotka ovat onnellisuus ja terveys. Terveys jaetaan kahteen osaan henkiseen ja fyysiseen. Elämänlaatua ja elintasoa voidaan mitata myös elämän kannalta tärkeissä asioissa kuten ajankäyttö, turvallisuus,

asuminen ja taloudellinen tilanne. Resurssit taas ovat asioita ja kykyjä, jotka luovat mahdollisuuden parempaan toimintakykyyn ja parempaan elämänlaatuun.

Huono-osaisuus kytkeytyy siis hyvin usein asunnottomuuteen. Se on yhteiskunnallinen ilmiö, joka huolestuttaa päättäjiä ja kansalaisia sekä on yhteiskunnalle taloudellinen rasite. Asunnottomuus tuo myös mukanaan laaja-alaista huono-osaisuutta. Laaja-alainen huono-osaisuus tarkoittaa henkilöä, jolla on asunnottomuuden lisäksi päihdeongelmaa tai muuta yhteiskunnan huono-osaisuutta tai moniongelmaa.

Resurssit voidaan siis myös ajatella ihmisen potentiaalina. Ihmisellä voi olla paljon potentiaalia, mutta hän ei osaa muuttaa sitä toimintakyvyksi, jolloin hän saattaa jäädä huono-osaiseksi. Elämänlaatu riippuu myös paljon ihmisen toimintakyvystä. Resurssit, toimintakyky ja elämänlaatu ovatkin periaatteessa yksi kokonaisuus.

## 2.1 Asunnottomuus

Y-säätiö (2022) kertoo asunnottomalla tarkoitettavan ihmistä, jolla ei ole omistus- tai vuokra-asuntoa. Määrittely asunnottomaksi on kuitenkin katsottu hankalaksi, koska tilanteita on monenlaisia. Pahimmassa tapauksessa asunoton yöpyy kadulla. Monet henkilöt asuvat väliaikaisesti tuttavien tai sukulaisten luona. Silloin he eivät välttämättä näy asunnottomuustilastoissa.

Petman ym. (2019) kirjoittivat Diakonissalaitoksen sivuille: asunnottomuus ei lähde aina yksilöstä. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus ARA:n listaamien asunnottomuuden syiden yhteiskunnallisella tasolla on katsottu olevan kaupungistuminen, talouden suhdannevaihtelut, väestönkasvu sekä tuloerot. Vuokrien kasvu ja asuntojen hintojen nousu vaikuttaa asunnottomuuteen, mikä johtuu riittämättömyydestä asuntojen kysynnän edessä. Yksilötasolla katsotaan asunnottomuuden syiden olevan elämänhallinnan vaikeudet, vähävaraisuus, päihde- ja mielenterveysongelmat, muutokset elämäntilanteissa sekä sosiaalisten resurssien vähyys. Yhteistyöllä viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on yhdessä tartuttu Suomen asunnottomuuteen. Vaikka tuloksia on saatu aikaan, riittää edelleen tehtävää.

Y-säätiö (2022) kertoo sivuillaan, että asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus ARA kerää Suomessa asumistilastoja. He jakavat tilastoinneissaan asunnottomuuden viiteen luokkaan: Vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa, erilaisissa laitoksissa asuvat, majoitusliikkeissä ja asuntoloissa asuvat, ensisuojoissa ja ulkona porrashuoneissa asuvat sekä tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuviin.

VVARY (2021) mainitsee yhdeksi asunnottomuuden muodon olevan piiloasunnottomuus, se on yhteiskunnan uusi ongelma, eikä se näy tilastoissa. Piiloasunnottomuutta voi olla monenlaista esim. ihminen asuu muualla kuin kirjalla olevassa asunnossa, koska väkivallan uhan vuoksi ei



voi asua siellä. Ihminen voi myös olla kirjoilla sukulaisen tai tuttavansa luona, mutta yöpyykin käytännössä sohvalla. Silloin se ei ole kenenkään asunto tai koti. Nuorten, naisten ja maahanmuuttajien keskuudessa piiloasunnottomuus on yleisintä. Se myös altistaa erilaisille hyväksikäytölle. Asunnottomuuden yhtenä muotona voi myös olla, ettei ole kunnollista sähkön, veden tai lämmityksen kaltaista mukavuutta.

VVARY (2021) kertoo, että asunnottomuutta on tutkittu Suomessa jo pitkään. Suomessa asunnottomia vuonna 2020 oli 4 341. Naisia 1 065, miehiä 3057, nuoria 854, maahanmuuttajia 963, perheitä ja pariskuntia 201 joissa 227 lasta. Ulkomailla ja Suomessa asunnottomuus on ollut todettavissa jo pitkään. Sitä on pystytty vähentämään, muttei kokonaisuudessaan olla päästy eroon. Tilastot ovat suuntaa antavia, koska kaikki asunnottomat ja muut tilastoihin kuulumatot ovat syrjäytyneet koko yhteiskunnasta tai ovat maahanmuuttajia vailla papereita. Asunnottomuutta on myös lisännyt paperittomuuden yleistyminen.

Eurostatin suomalaisille tekemän kyselyn perusteella saadaan selville suomalaisten käsityksiä köyhyyden syistä suomessa. Vastajaat saivat valita kummastakin ryhmästä kaksi mielestään tärkeintä tekijää (yhteiskunnalliset ja yksilölliset tekijät). Tutkimuksessa kerrotaan, että yhteiskunnallisesti suurimpana köyhyyden syynä pidettiin työttömyyttä 66 %. Asumiskustannukset saivat 42 % ja alhainen palkkataso 34 %. Alhainen etuustaso oli 21 % mielestä yksi tärkeimmistä tekijöistä. Terveys-palveluiden hinta 9 % ja kohtalo yms. 2 %. Yksilöllisellä tasolla tärkeimpinä tekijöinä nähtiin addiktiot 48 % ja heikko terveys 36 %. Koulutuksen puutteen valitsi 33 % ja yli varojensa elämisen 26 %. Mielen terveys sai 14 % ja lapsuusperheen köyhyys 10 %. Syrjintä, perhetuen puute, liian monta lasta saivat kaikki 6 %. hoivavollisuudet 3 % ja kohtalo 1 %. Suurimpana syynä suomalaisten mukaan ovat yksilölliset tekijät, joista 86 % vastaajista valitsi jonkun tekijän. (Saari 2015, 102.)

Asunto Ensin (2018) sivusto kertoi, että asunnottomuus näkyy tilastoissa suurissa kaupungeissa. Yksinelävien asunnottomuus väheni 217:llä vuonna 2019. Pitkäaikaisasunnottomuus lisääntyi Kuopiossa ja Lahdessa, muissa isoissa kaupungeissa taas väheni. Väheneminen tapahtui Espoossa, Turussa ja Helsingissä. Eniten asunnottomia on Helsingissä, jossa 1000 asukasta kohden 2,8 asunnontonta. Turussa luku on 2,2 ja Espoossa luku on 1,8 asunnontonta.

Stenius-Avoade ym. (2018, 134) kuvaa Duodecim lehdessä ensisuojiin majoittuvia asunnottomia haavoittuvaiseksi ryhmäksi, joilla on paljon psykiatrisia pitkäaikaisairauksia sekä somaattisia pitkäaikaisairauksia. Suomalaisten ensisuojiin käyttäjillä päihdeongelmat ovat yleisiä. Useimmiten kyky huolehtia itsestä ja terveydestään sekä turvallisuudestaan on heikentynyt. Myös tukiverkosto puuttuu, jonka luona voisi yöpyä. Suurin osa yöpyy ensisuojiin vain hetken. Muulloin asustavat välillä yökahviloissa, rapuissa, tuttavien luona tai tuetuissa asumismuodoissa. Kuolleisuus on suurta asunnottomien keskuudessa. Suomalaisilla asunnottomilla samanikäisiin verrokkeihin verrattuna on kuolemanriski yli viisinkertainen. Nuorilla

asunnottomilla varsinkin ylikuolleisuus on suurta. Kuolemanriski tauteihin asunnottomilla on yli kolminkertainen. Kuolemanriski mm. tapaturmiin, itsemurhiin, myrkytyksiin ja väkivaltaan pomppaa yli kymmenkertaiseksi ja alle 50-vuotiailla se on lähes 20-kertainen.

Asunnottomuus vaikeuttaa ihmisen perustarpeita kuten suihkuun pääseminen, ruoan valmistaminen, turvallisuuden tunne tai pyykin peseminen. Työn saaminen hankaloituu entisestään. Yksilön on vaikea pysyä työelämässä, jos perustarpeet eivät täyty. Yksilön näkökulmasta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta asunnottomuus on negatiivinen ilmiö. Ihmiset yleensä mieltävät asunnottomuuden osaksi päihdeongelmaa tai muita yhteiskunnan huono-osaisiin ja moniongelmaisiiin. On myös mahdollista, että ihminen joutuu yhtäkkiä asunnottomaksi, ilman muita ongelmia. Näihin syytä voi olla esimerkiksi äkillinen työttömyys. Asunnottomuus ei siis ole kenenkään kohdalla yksiselitteistä. Syytä voi olla monia.

Y-säätiö (2022) kuvailee Asunto ensin mallin mukaista asunnottomuustyötä: Se perustuu asunnottomien ymmärtämiseen. Asunnottomuus ei ole pelkästään katuasunnottomuutta eikä ole ongelma, joka ratkaistaan yhden toimialan sisällä. Suomessa on huomioitu Asunto ensin -mallissa olemassa oleva sosiaalietuuksien järjestelmä niin, että sitä hyödynnettäisiin mahdollisimman paljon. Asunnottomille ei pelkästään tarjota apua vain Asunto ensin -palveluiden piiristä, vaan palveluntarjoajat auttavat asiakkaitaan pääsemään kiinni valtion palveluihin ja saataviin avustuksiin.

Asunnottomuus on kenelle tahansa ikävä asia, ja asumiseen liittyvät huolet voivat viedä ison osan elämästä. Monet pitkäaikaisasunnottomat eivät pysty huolehtimaan vuokranmaksusta ja muista asumiseen liittyvistä välttämättömistä asioista muiden ongelmien kuten päihde- tai mielenterveysongelmien takia. Olisikin tärkeää saada ihmiset siihen kuntoon henkisesti, että he pystyvät säilyttämään asunnon, kun sellaisen saavat. Usein yksinäisille päihdeongelmaisille henkilöille asuntola on paras ratkaisu ainakin siihen asti kunne saavat itsensä sellaiseen henkiseen tilaan, että haluavat ja pystyvät asua omassa asunnossa. Sitä odotellessa asuntolasta saatu vartaistuki ja muiden sosiaalipalvelujen piirissä oleminen on hyvä asia.

Toisaalta joissain tapauksissa asuntoloista ei haluta lähteä omaan kotiin, vaikka sellainen olisi tarjolla. Tässä asiassa on eettinen kysymys, eihän ihmisitä voi heittää pois palvelukeskuksen asun-nosta, johon hän on kotiutunut. Toisaalta hän on kuntoutunut siellä siihen kuntoon, että pystyisi asumaan omillaan ilman asumisen voimakasta ja jatkuvaa tukea, mitä palvelukeskuk-sessa saa. Näistä paikoista on pulaa, joten ihmiset pitäisi jollain keinolla saada motivoitua liikkeelle ja haluamaan pois palvelukeskuksesta.

## 2.2 Asunnottomuuden syitä ja erityispiirteitä

VVARY (2021) mainitsee sivuillaan, että kuka vain voi jäädä asunnottomaksi. Asunnottomuuden riskit koskettavat eri tavoin eri ihmisiä. Pienituloisilla riski jäädä asunnottomaksi on suurempi, sekä myös päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivillä ja maahanmuuttajataustaisilla. Kasvukeskusten pula kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista ja korkeista vuokrista tuottavat asunnottomuutta. Pelkästään jo korkea vuokra yksinään voi johtaa siihen, että lopulta menettää asunnon. Asunnon menettämisen tavallisia tilanteita ovat mm. työttömäksi jääminen, avio- tai avoero, puolison kuolema tai sairastuminen. Pienituloisten kriisitilanteessa ihmisen pelivara on hyvin pieni, jos säästöjä ei ole ja kaikki rahat menevät jokapäiväiseen elämiseen. Tyypillisesti paremmin toimeentulevilla ihmisillä on säästöjä sekä tulojen puolesta myös enemmän vaihtoehtoja asumisen järjestämisessä. Asunnottomuutta selittäviä tekijöitä maahanmuuttajien keskuudessa on heikko työmarkkina-asema muuta väestöä verratessa, sijoittuminen vuokra-asuntoihin, syrjintä yksityisillä vuokra-asuntomarkkinoilla sekä matalampi tulotaso.

Saari (2015, 137-138) kuvasi yksilöllisten tekijöiden olevan: ylivelkaantuminen, addiktiot ja elämäntapa. Kolhu tekijöitä olivat: kodin tuhoutuminen ja elämän murrokset. Rakenteellisia tekijöitä olivat: Pitkäaikaistyöttömyys, ulossuljettu sosiaaliturvasta, laitton maahanmuutto ja korkea vuokrataso. Terveydellisiä tekijöitä olivat: mielenterveys ja fyysinen sairaus.

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan suomalaisten mielissä yksilölliset tekijät olivat korkeimmalla asunnottomuuden syissä. Mielenterveys ongelmat näyttelevät varmasti myös isoa roolia asunnottomuuden ilmiössä, mutta siitä on vaikea sanoa, onko se syy vai seuraus. Usein mielenterveys ongelmat ovat seurausta addiktiosta. Toisaalta mielenterveysongelmat voivat olla myös syy päihteiden addiktiiviseen käyttöön. Joka tapauksessa suomalaiset katsoivat addiktion selkeästi suurimmaksi yksittäiseksi syyksi asunnottomuudelle.

Y-säätiö (2022) kuvailee suomalaisen asunnottomuuden erikoispiirteitä: Etelä-Suomessa pääkaupunkiseudulla elää yli 60 prosenttia Suomen asunnottomuutta kokevista. Syynä on se, että töitä on saatavilla eniten pääkaupunkiseudulla, muuttoliike suuntautuu sinne. Lisäksi asunnottomuus keskittyy myös muihin suuriin kasvukeskuksiin. Toiseksi erityispiirteeksi kerrotaan, asuntokannasta valtaosan olevan omistusasuntoja, joihin kaikilla ei varat riitä. Asuntokannan rakenteen ei katsota myöskään vastaavan ihmisten tarpeisiin. Eritoten pääkaupunkiseudulla rakennetaan liian suuria ja kalliita asuntoja ihmisten tarpeisiin nähden.

Yksilöllisellä tasolla addiktiot nähdään suurimpana syynä köyhyyteen, ja se varmasti on suuri tekijä tässä asiassa. Addiktion kehittyminen on kuitenkin yleensä seurausta jostain. Jos ihmisellä on kaikki hyvin, hän ei yleensä lähde käyttämään päihteitä ainakaan niin paljon, että tulee niistä riippuvaiseksi. Päihdekierteen katkaiseminen onkin ensisijainen asia, kun hyvinvoinnin tasoa lähdetään kohottamaan ja poistamaan ihmistä äärimmäisestä köyhyydestä.

### 3 Mielenterveys & päihteet

Päihteet ja mielenterveys liittyvät läheisesti asunnottomuuteen, sillä monet asunnottomat ovat joko päihteidenkäyttäjiä, kärsivät mielenterveyden ongelmista tai molemmat edellä mainituista. Asia on siis oleellisen tärkeä ymmärtää asunnottomuutta ja huono-osaisuutta tutkittaessa.

Holmberg (2016, 14-15) kertoo, että 50-80 prosentilla päihderiippuvuutta sairastavista nuorista ja aikuisista, on kansainvälisten tutkimusten mukaan oheissairauksina mielenterveys-sairauksia. Euroopan alueella tehtyjen tutkimusten perusteella 30-90 prosentilla huumeiden takia hoitoon hakeutuvista potilaista on samanaikaisia psykiatrisia sairauksia. Vastaavissa tutkimuksissa mielenterveyspotilaista 40-80 prosenttia sopii oirekuvaltaan päihteiden ongelmakäyttäjiin. Esiintyvyyksilukuja on hankala ilmoittaa täsmällisesti, koska ilmiön määritelmä, potilasryhmät ja tutkimusten aikajänne sekä otostyypit ja menetelmät vaihtelevat. Esimerkkinä masennuksen ja päihteiden väärinkäytön voidaan todeta kansainvälisissä tutkimuksissa olevan 12-80 prosenttia. Mielenterveys- ja päihdehäiriöt ei näin ollen ole sosiaalipalveluiden asiakkaiden keskuudessa lainkaan poikkeus vaan pikemminkin sääntö. Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden yhteisesiintyvyys on miehillä yleisempi kuin naisilla. Päihderiippuvuuksista kärsiville miehille tyypillisiä ovat persoonallisuushäiriöt, naisille tyypillisempiä ovat mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöt.

Holmberg (2016, 12-13, 27) kertoo WHO:n määrittelystä: WHO on vuonna 2013 määritellyt mielenterveyttä hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen tajuaa ja pystyy käyttämään omia kykyjään ja selviää elämään kuuluvista normaaleista haasteista. Sen lisäksi ihminen kykenee tekemään työtä ja ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan. Mielenterveysongelmat alkavat usein vähitellen, ja mielenterveyden heikkenemistä voi olla vaikea havaita. Mielenterveyden ongelmat ja häiriöt ryhmitellään yleensä niille tyypillisten oireiden sekä niiden esiintyvyyden ja asteen mukaan. WHO:n ICD-10-tautiluokitusta (International classification of disease) käytetään lääketieteellisessä mielenterveyden ja päihteidenkäyttöön liittyvässä määrittelyssä. Yleisimpiä mielenterveys häiriöitä päihdekierteessä olevalla ihmisellä on masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö, psykoosi, epävakaa persoonallisuus, syömishäiriöt ja ahdistuneisuushäiriöt.

Kronqvistin & Pulkkisen (2007, 33) mukaan ihmisen persoonallisuus kehittyy koko elämän ajan. Vanhempana persoonallisuuden kehitys on hitaampaa, mutta muutoksia tapahtuu muun muassa elinolojen ja elämässä tapahtuvien asioiden johdattamana. Persoonallisuus on hyvin moniulotteinen ja monesta asiasta rakentuva käsite, että siihen liittyvät asiat ovat pitkälti kiinni, mistä näkökulmasta sitä katsoo.

Päihdelinkki (2017) kertoo päihteiden voivan aiheuttaa erilaisia psyykkisiä oireita mm. alkoholi voi aiheuttaa ahdistus- ja masennusoireita. Päihteiden käytön loppuessa oireet kuitenkin useimmiten katoavat kuukauden kuluessa. Ensimmäisistä tällöin on hoidettava päihdehäiriötä.

Kaksoisdiagnoosissa eli päihde- ja mielenterveyden häiriössä on lisäksi välittömistä vaikutuksista riippumaton mielenterveydenhäiriö. Se voi olla esim. ahdistuneisuushäiriö, mielialahäiriö, persoonallisuushäiriö tai psykoottinen häiriö. Psykkiset oireet kaksoisdiagnoosipotilaalla eivät häviä pitkänkään raittiuden jälkeen.

Holmberg (2016, 12-15) kertoo teoksessaan päihhteistä: Päihde tarkoittaa päihdehuoltolain (41/1986) perusteella alkoholipitoista juomaa tai muita päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta. alkoholin käyttäjät pystytään luokittelemaan kolmeen ryhmään: kohtuukäyttäjiin, riskikäyttäjiin ja alkoholiriippuvaisiin. Alkoholin liikakäyttö tarkoittaa juomista, johon liittyy tietynlainen haitta tai riski haittoihin. Liikakäyttö on mahdollista jakaa haitalliseen käyttöön, riskikäyttöön ja alkoholiriippuvuuteen. Raittius tarkoittaa sitä, että ihminen ei käytä mitään päihhteitä.

Marttunen & Von Der Pahlen (2013, 129) kirjoittivat Duodecim aikakauskirjaan: varhaisen alkoholinkäytön aloittamisen olevan merkittävä myöhemmän päihdeongelman ja -häiriöiden riskitekijä riippumatta oman käyttäytymisen ja lapsuudenperheen liittyvistä taustatekijöistä. Esim. alle 15-vuotiaiden aloittaneiden alkoholinkäytön juomatavat ovat humalahakuisempaa, kuin myöhemmin aloittaneilla nuorilla. Useammalla heistä voi myös tulla todennäköisemmin aikuisiällä alkoholin ongelmakäyttöä. Nuorista valtaosalle päihhteistä kokeilevista sekä niitä käyttävistä voi kehittyä päihdehäiriöitä. Häiriötasoista käyttöä lievemmätkin alkoholinkäytöt voi varhain aloitettuna häiritä aivojen kypsymistä sekä juominen heikentää oppimiskykyä ja muistia pysyvästi. Tyypillinen alkamisikä päihdehäiriöille on myöhäisnuoruus, yleisyys on 5-10 %. Päihdehäiriöt ovat useimmiten vaikeahoitoisia, toistuvia sekä pitkäkestoisia.

Mieli Ry (2021) kertoo päihderiippuvuuden olevan kokonaisvaltainen ongelma, jonka vaikutus ulottuu koko elämään. Riippuvuuteen voi muodostua psyykinen ja fyysinen riippuvuus. Käyttäjän elimistö fyysisessä riippuvuudessa on tottunut aineeseen ja käytön lopettaminen aiheuttaa monenlaisia vieroitusoireita. Psyykinen riippuvuus taas tarkoittaa sitä, että päihhteeseen kohdistuu himoa ja pakonomaista tarvetta. Päihhteitä käytettäessä kyseessä voi olla esim. ahdistuksen lievitystä tai tunteiden turruttamista. Silloin se on fyysistä riippuvuutta vaikeampaa päästä irti. Sosiaalinen ulottuvuus päihhteiden käytössä voi olla merkittävä osasy syy käyttöä lisäävään ja lopettamista vaikeuttavana tekijänä. Sosiaalisessa riippuvuudessa rakentuu merkittävästi tai kokonaan sosiaaliset suhteet päihhteiden käytön ympärille.

Holmberg (2016, 12-13) kertoo teoksessaan huumeista: Huumeilla tarkoitetaan humaltumistarkoituksessa käytettäviä laittomia aineita, joista säädetään tarkemmin huumausainelaisissa (373/2008) ja ajantasaisesti valtioneuvoston asetuksessa huumausaineina pidettävistä aineista, kasveista ja valmisteista (543/2008) Huumausaineiden käyttöä pystytään luokittelemaan monella eri tavalla kuten käyttövaiheen ja -tiheyden sekä käytettyjen aineiden ja niiden aiheuttamien terveysriskien mukaan. Yleisimmin käyttö jaetaan seuraavasti: kokeilu,

satunnainen, ajoittainen, säännöllinen, ongelma ja riippuvuuskäyttö. Kokeilijoiden ja ongelmakäyttäjien väliin voidaan sijoittaa viihdekäyttäjien kiistelty ryhmä, jolloin huumeiden käyttö voidaan käyttötavan mukaan luokitella seuraavasti: tapakäyttö, juhliminen ja tajunnan laajentaminen.

Päihdelinkki (2017) kirjoittaa sivuillaan; Jaksottaiset ja rinnakkaisen hoidon mallit ovat kaksois-diagnoosipotilaiden hoidossa vallitsevia. Molemmissa hoidoissa on kaksi hoitotahoa. Rinnakkaishoito mallissa tarkoitus on hoitaa molempia ongelmia, mutta järjestetään kummallekin häiriölle omat erisilliset hoitotahot. Jaksottaisessa hoidossa taas tarkoitus hoitaa ensin toinen häiriö esim. päihdekllinikalla päihdehäiriö. Sitten kun hoito on riittävän hyvässä hoitotuloksessa, aloitetaan toisen häiriön hoito esim. psykiatrian poliklinikalla masennusta. Niin sanottua integroitua hoitoa on käytetty lisääntyvässä määrin kaksoisdiagnoosipotilaiden hoitomallina. Integroidussa hoidossa tarkoitus on hoitaa samalla työryhmällä molempia ongelmia. Vaikeimmat mielenterveyden häiriöt erityisesti hoidetaan integroidulla hoidolla.

Holmberg (2016, 14-15) kertoo persoonallisuushäiriöiden olevan nuorella iällä alkavia kehityksellisiä tiloja, joille tyypillistä on käytöksen ja kokemuksen tilat, jotka aiheuttavat henkilölle haittaa tai kärsimystä ja ovat pitkäkestoisia sekä joustamattomia. Persoonallisuuden kehityksen mukaan tyypillistä häiriintyneelle persoonalle saattaa olla outous, dramaattisuus, epävakaus, ahdistuneisuus ja pelokkuus. Ongelmia saattaa ilmetä henkilön tavassa tulkita omia tai muiden tunteita ja ajatuksia ilman toimintakyvyn heikkenemistä. Vuorovaikutus saattaa olla vakiintuneista ja kulttuurillisista odotuksista poiketen esimerkiksi liian voimakasta, impulsiivista, häilyvää tai vetäytyvää.

Holmberg (2016, 14-15) kuvaa, että mielialahäiriöille keskeinen tekijä on pitkäaikainen mielialan muutos. Mieliala on epänormaalisti alakuloinen, ärtynyt, pessimistinen, masentunut, kohonnut tai vaihtelee jaksoittain. Muutoksia voi ilmetä esimerkiksi mielihyvän kokemisessa, ruokahalussa, painossa, unirytmisissä tai motoriikassa. Se myös usein kaventaa ja heikentää ihmissuhteita. Epätoivoisessa tilanteessa saattaa ilmetä kuolematoiveita sekä itsemurha-ajatuksia ja yrityksiä.

Simojoki (2021) Lääkäriliiton webinaarissa mainitsi, että parantamalla päihde- ja mielenterveysongelmia kärsivien kohtelua palvelujärjestelmässä:

- Varhaisen vaiheen ongelmakäyttöä ei täyttäisi sairauden kriteerejä
- Hyväksyisimme päihderiippuvuuden sairaudeksi: tätä kautta päihdekuntoutujan toimeentuloa turvattaisiin osana kuntoutusjärjestelmää ja sen uudistamistyötä laitos-, hoitojakson tai sairauspoissaolon aikana

- Vain osa ammattilaisista näkisivät päihdediagnoosiin liittyvät kirjaukset □ tämä mahdollistaisi anonyymin hoidon
- Hoidolle ei asetettaisi ehtoja
- Päihdehoitoa sekä potilaita ei stigmoitaisi
- Luotaisiin lainsäädännöllisiä edellytyksiä hoitaa samaan aikaan mielenterveys- ja päihdehäiriöitä
- Yksilöllisesti asetettuja yhteisiä tavoitteita sovittaisiin, minkä tarkoituksena selvittää, kuka vastaa mistäkin ja miten niihin pyritään

#### 4 Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen päihde- ja mielenterveystyössä

Asunnottomien kanssa työskennellessä, on tärkeää tietää ihmisarvo sekä ihmisoikeudet mielenterveys- ja päihdetyössä. Tämä aihe lisää ymmärrystä asunnottomien kanssa työskentelyssä. Käsittelemme aihetta, koska katsomme tämän perustaksi asunnottomien kuin muidenkin ihmisten kanssa työskennellessä. Ihmisen perustarpeisiin ja turvallisuudentunteeseen kuuluu ihmisarvo sekä ihmisoikeudet.

Tietopuu (2021) mainitsee; päihde- ja mielenterveystyössä tulee huomioida etiikka ja arvot. Eettisesti tärkeimpänä työssä on ihmisarvonkunnioittaminen. A-klinikkasäätiöllä arvot ovat luottamuksellisuus, vastuullisuus, suvaitsevuus ja ihmisarvon kunnioittaminen.

Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä (2003, 69) kuvaa: Mielenterveys- ja päihdetyössä ihmisarvo ja ihmisen kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että riippumatta asiakkaan psyykkisestä tilasta, käyttäytymisestä, sosiaalisesta asemasta tai historiasta työntekijä osoittaa suhtautumisellaan ja käytöksellään arvostavansa tätä toista ihmistä yksilönä ja hänen ihmisyyttään. Eriytyisesti ne asiakastilanteet, joissa työntekijä joutuu toimimaan asiakkaansa toiveiden vastaisesti, esim. rajoitustilanteet, ovat sellaisia, joissa mitataan työntekijän toiminnan ammatillisuuden laatu ja hänen kykynsä kunnioittaa toista ihmistä. Ammatillisuutta näissä tilanteissa on sellainen toiminta, jossa työntekijä puhuttelee ja kohtelee asiakasta arvostavasti, perustelee tehtävät ratkaisut ja rajoitukset, osoittaa ymmärrystä, ja pyrkii omista tunteistaan ja ajatuksistaan riippumatta suojelemaan asiakkaansa omanarvontuntoa tahallislta loukkauksilta.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta & oikeuksista (22.9.2000/812) säätää, että sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään ja laadukkaaseen sosiaalihuoltoon. Kohtelun täytyy olla hyvää ja tapahtua ilman syrjintää. Asiakasta tulee kohdella niin, ettei ihmisarvoa loukata sekä hänen yksityisyyttänsä ja vakaumustaan kunnioitetaan.

Mielenterveyspooli (2021) kertoo, että perustuslain perusoikeudet sekä yleismaailmalliset ihmisoikeudet muodostavat perustan mielenterveysoikeuksille. Näiden toteutuminen suojaa kaikkien ihmisten mielenterveyttä. Tarkoitus mielenterveysoikeuksilla on nähdä hyvä mielen-terveys perusoikeutena, johon oikeus on kaikilla. Etenkin mielenterveyden häiriöistä kärsivien ihmisten perusoikeuksien toteutuminen on erittäin tärkeää. Mielenterveysoikeudet sisältää: perus-, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioitus, yhdenvertaisuusoikeus opinnoissa, asumisessa, toimeentulossa sekä sosiaaliseen osallisuuteen, syrjimättömyys ja hyväksytyksi tuleminen sekä oikeus määrittellä asiat, jotta selviytyy arjessa sekä saada tarvittava tuki niihin. Mielenterveysoikeuksiin kuuluu myös mahdollisuus ja oikeus käyttää kansalliskieltään sekä muita puhuttuja kieliä Suomessa. Siihen kuuluu myös saada mielenterveyspalveluissa riittävä tulkkaus- ja käänösapu. Jokaisella on oikeus saada hyvää sekä vaikuttavaa hoitoa, kun sitä tarvitsee. Jokaisella on myös oikeus vaikuttaa päätöksenteon osapuolena, vaikuttaa kansalaisena, kokemusasiantuntijana tai vertaistoimijana. Näiden saavuttamiseksi on tarve tehdä työtä virheellisten käsitysten, ennakkoluulojen sekä vastakkainasettelun voittamiseksi.

Simojoki (2021) Lääkäriliiton webinaarissa mainitsi: Priorisointi on tärkeää ja sen tulee perustua hyväksyttävästi eettisiin periaatteisiin. Ihmisarvonperiaatetta voidaan pitää keskeisimpänä; Kaikki saavat samat oikeudet sekä kaikki ovat samanarvoisia, riippumatta asemastaan tai ominaisuuksistaan yhteiskunnassa. Solidaarisuus on toinen tärkeä periaate, jossa tarkoitus priorisoida tarpeen mukaan; Yhtäläinen hoito annetaan yhtäläisessä hoidon tarpeessa oleville. Kustannusvaikuttavuus on kolmas; toimintavaihtoehdot valitaan niin, että käytetyt resurssit on niihin nähden tuottanut potilaille eniten elämänlaatua tai terveyttä.

## 5 Toipumisorientoitunut työskentelyote

Toipumisorientoivalla työskentelyotteella on kauas kantoiset vaikutukset yksilön kuntoutumisessa. Se vahvistaa myös turvallisuudentunnetta. Tämän aiheen tarkoituksena on kertoa toipumisorientoivasta työskentelyotteesta ja sen vaikutuksista yksilötasolla. Yksilötasolle vaikuttamalla, voidaan vaikuttaa laajemmaltikin yhteisön turvallisuudentunteeseen.

Ristolainen (2021, 3-5) kertoo toipumisorientaation rantautuneen suomeen 2010- luvun aikana ja on alkanut viime vuosina ottaa yhä enenemissä määrin jalansijaa päihde- ja mielenterveyspalveluiden suunnittelussa. Vuonna 2019 Vantaan kaikissa asumispalveluiden yksiköissä päätettiin ottaa käyttöön toipumisorientaation mukainen työskentely.

Raiviot (2020, 27-28) kertoo teoksessaan, että toipumisorientoituneessa työskentelyssä on viisi periaatetta: Yhteys, toivo, elämän merkitykselliseksi kokeminen, vahvistuminen ja identiteetti. Merkityksellinen elämä ja yhteys muihin synnyttää toivoa. Ilman toivoa on vaikea vahvistaa omaa identiteettiä ja sitä kautta kantaa vastuuta omasta elämästään.



Ristolainen (2021, 3-5) kuvaa myös toipumisorientaation juurien olevan recovery-ajattelussa, joka on saanut alkunsa 1970-luvulla USA:ssa. Toipumisen käsityksen kehitys alkoi Yhdysvalloissa 60-70 luvulla yhteiskunnallisen kansalaisliikkeen seurauksena, joka kritisoi psyykkisesti sairaiden ihmisten heikkoa asemaa yhteiskunnassa. Liikkeen aktivisteihin kuului pitkäaikaissairaiden lisäksi tutkijoita ja poliitikkoja. Samaan aikaan mielenterveyspalvelujen rakenteet muuttivat, kun laitoshoidon järjestelmiä purettiin ja mielenterveyspotilaiden kansalaisoikeuksia korostettiin. Mielenterveyspotilaille alettiin luomaan palveluja vastaamaan heidän tarpeisiinsa eikä ainoastaan hoitamaan sairauden oireita. Tämä ajattelutapa loi pohjan recovery-ajatteluun ja sitä kautta toipumisorientaation kehittymiselle 1990-luvulla. Toipumisorientaation viitekehyksen mukainen toipumisen käsite lähti leviämään kunnolla vasta 90-luvulla, ja silloin esitettiin, että tulevaisuudessa kaikki mielenterveyspalvelut tulisi tuottaa toipumisen näkökulmasta. Suomessa toipumisorientaatio on kuulunut mielenterveysstrategiaan 2010-luvulta lähtien, jolloin se tuli osaksi kansallista mielenterveys ja päihdesuunnitelman ohjelmaa, jonka tarkoituksena oli uudistaa mielenterveystyötä Suomessa. Toipumisorientaatio yleistyi Suomessa laajemmin vasta 2018, jolloin sosiaali- ja terveysministeriön Kestävä kasvua ja työtä-rakennerahasto alkoi rahoittaa valtakunnallista tutkimus- ja kehittämishanketta toipumisorientaatiosta.

Raivio J. & Raivio M. (2020, 131) kuvailee toipumisorientaation keskiössä olevan myös keskustelua vallasta. Mielenterveyden maailmassa valta nähdään moniulotteisena käsitteenä. Valta ei kuitenkaan tipu kenellekään taivaalta. Jolloin on oltava taho, joka myöntää toiselle vallan käyttöä, tahon nimi on lähdevalta. Vallan lähteitä on sosiaali- ja terveysalalla mm. auktoriteetit, ammattilaiset, tieto ja teknologia. Keskeisinä vaikuttajina on taloudelliset-, sosiaaliset ja valtiolliset vallankäyttäjät. On kuitenkin myös olemassa näkymätöntä valtaa, joka ohjaa toimintoja.

Ristolainen (2021, 3-5) kuvaa, että toipumisorientaatiossa keskitytään henkilökohtaiseen toipumiseen, jota kuvaillaan syvänä ja henkilökohtaisena prosessina, jossa ihminen muuttuu kokonaisvaltaisesti kaikissa tunteissaan, arvoissaan ja ominaisuuksissaan. Tämän näkökulman mukaan ihmisen on mahdollista elää tyydytystä tuovaa elämää sairauden tuomista rajoitteista huolimatta.

## 6 Väkivalta ja sen eri muodot

Väkivaltaa ja sen eri muotoja on hyvä osata tunnistaa mielenterveys- ja päihdetyössä. Tunnistamalla eri väkivallan muotoja, voidaan toimia ennaltaehkäisevästi ja näin ehkäistä konfliktitilanteita. Tarkoituksena on kertoa eri väkivallan muodoista ja sen näyttäytymisestä. Käsittelemme kyselytutkimuksemme väkivaltaa ja sen muotoja, jolloin on hyvä ymmärtää eri käsitteiden tarkoitus.

Holmberg (2016, 109-110) kuvailee väkivaltaisen toiminnan olevan tekoja tai uhkaamista. Se saattaa johtaa perustarpeiden laiminlyömiseen, kehityksen häiriintymiseen, psyykkiseen tai fyysiseen haavoittumiseen tai kuolemaan. Väkivallan muotoja ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, hengellinen ja taloudellinen. Se saattaa esiintyä hoidon laiminlyönteinä, kurituksena, seksuaalisena väkivaltana, kouluväkivaltana tai etäväkivaltana. Se voi olla esimerkiksi uhkaamista, kiristämistä, huutamista, pakottamista, alistamista, läpsimistä, kimppuun käymistä, vaaraan saattamista sekä henkisten ja ruumiillisten vammojen tuottamista. Valtaosa vakavista väkivalta tapauksista tapahtuu alkoholin vaikutuksen alaisena. Väkivaltainen käytös, teon tarkoituksellisuus ja syy-seuraussuhteet eivät aina ole loogisia. Väkivalta ei myöskään liity pelkästään lopputulokseen vaan myös itse tekoon. Esimerkiksi uhrin näkökulmasta on vaikea ajatella, että häneen on kohdistettu vain vähän seksuaalista väkivaltaa, koska koskemattomuuden loukkauksen ja väkivallan seuraukset ovat aina vakavia. Väkivallan kokeminen on osin subjektiivista, eli johtuu omakohtaisesta käsityksestä tai tulkinnasta, eikä uhrin kokemus ole väkivallantekijän hallinnassa. Väkivaltainen käyt-täytyminen on rikollista, ja sen seuraukset ovat monesti myös uhrin lisäksi tekijälle traumatisoivia ja kipeitä kokemuksia.

Nettiturvakoti (2022) kuvaa sosiaalista väkivallan olevan liikkumisen kontrolloimista tai yhteydenpidon rajoittamista läheisten kanssa. Se voi myös olla sosiaalista eristämisen uhkaa. Sosiaalisesti väkivallaksi katsotaan myös, jos puoliso ei jätä toista lainkaan yksin, vaan vaatimalla vaatii toista olemaan jatkuvasti seurana. Se voi näkyä mm. viranomaistapaamisissa ja lääkärinvastaanotoilla.

THL (26.4.2022) kuvaa kunnia väkivallan olevan yhteisöllistä, jossa suku, perhe tai muu yhteisö kontrolloi yksilöä väkivallalla syyttäen normeista poikkeavasta käytöksestä. Taustalla kunniaan liittyvässä väkivallassa on useimmiten yhteisöllinen, miesvaltainen ja epätasa-arvoinen arvomaailma.

Kaikkialla maailmassa esiintyy kunniaan liittyvää väkivaltaa alakulttuureissa ja muissa erilaisissa kulttuureissa. Useimmiten se ilmenee sukupuolittuneena lähisuhdeväkivaltana, mutta toisella tapaa, uhri ei välttämättä aina tiedä väkivallan tekijää. Miehiin ja poikiin voi myös kohdistua kunniaväkivaltaa. Erityisesti tilanteissa, jossa painostetaan käyttäytymään väkivaltaisesti tai jos kuuluu sukupuolivähemmistöön tai seksuaalivähemmistöön.

THL (26.4.2022) kertoo motiivina useimmiten kunnia väkivallassa olevan suvun, perheen tai yhteisön kunnian palauttaminen. Yhteisössä haetaan jonkun asteista hyväksyntää tai ymmärrystä väkivallan käytölle, jolloin väkivallan tekijä pitää toimintaa oikeutettuna. Tekijöinä voi olla useita tai yksittäisiä henkilöitä ja heidän välillensä saattaa olla keskinäistä painostusta. Tekijät voivat digitaalisilla laitteilla käyttää uhrin vainoamiseen tai kontrolloimiseen. Tekijät voivat oleskella myös ulkomailla.

Ilmiön käsitteenä taloudellinen väkivalta tarkoittaa, tekijän tavoitteena olevan uhrin itsemääräämisoikeutta taloudellisesti kontrolloimalla, riistämällä tai tuhoamalla uhrin omaisuutta. Taloudellinen väkivalta on myös päätösten tekoa ilman keskustelua ja salaamista raha-asioista. Keskisipilä (2011, 49-50) lainaa Marttalan kertomusta esimerkistä; ”Taloudellinen väkivalta voi olla taloudellista alistamista, kiristämistä, rahankäytön kontrollointia tai kavaltamista.”. Ilmenemismuotoja on monenlaisia, kuten omaisuuden jakamisen estämistä tai toisen varojen käyttöä, ilman että toinen tietää siitä. Työssä käynnin estäminen tai häiriköinti katsotaan myös taloudelliseksi väkivallaksi.

Keskisipilä (2011, 22) kertoo Branigan määrittelystä; ” Taloudellinen väkivalta on esimerkiksi verkkopankkiin pääsyn estämistä, perheen raha asioista kertomatta jättämistä tai niistä päättämistä ilman keskustelua, perheen ahdinkoon jättämistä esimerkiksi ei ole tarpeeksi rahaa ruokaan ja hygieniatarvikkeisiin. Taloudellinen väkivalta voi näkyä myös siten, että puoliso käyttää perheen varoja omiin tarpeisiin, esimerkiksi elektroniikkaan ja muu perhe saa lopuilla sen mitä saa.

Hengellinen väkivalta katsotaan määritelmässä olevan uskonnollisävytteistä käytöstä. Tavoitteena on nujertaa tai murtaa uhri käyttämällä keinoina vaatimuksia, uhkauksia tai pakotteita, jotka koskevat uskonnollisuutta. Kohteena on mielipiteet, elämäkatsomus ja elämäntapa. 1980-luvulla on ensimmäisen kerran määritelty Suomessa hengellinen väkivalta käsitteenä evankelisluterilaisessa kirkon yhteiskunnallisen väkivaltatyöryhmän toimesta. Keskisipilä (2011, 23) lainaa Kukulaa tekstissään; ”Vallankäytön taustalla on vetoaminen uskonnolliseen auktoriteettiin, esimerkiksi Raamattuun.”.

Keskisipilä (2011, 23) lainaa Marttala teoksessaan myös näin; ”Henkinen väkivalta on yleisin väkivallan muoto ja se voi olla sanallista ja sanatonta, väkivallalla uhkailu, nimittely, pelottelu, painostaminen, nöyryyttäminen, kiroilu, kontrollointi, syyttely sekä vähättely ovat esimerkkejä henkisistä väkivallan muodoista”. Henkinen väkivalta jättää uhriinsa arvet sieluun. Mielenterveysseura on nostanut esille myös asian toisen puolen, sen mitä henkinen väkivalta ei ole. Painotuksena on, että normaalissa kanssakäymisessä ihmisten välillä on joskus tunteita loukatuksi tulemisesta tai tahattomasta itse tullut loukattua toista.

Mielenterveysseura painottaa, että on normaaliin ihmisten väliseen kanssakäymiseen, liittyy aina joskus loukatuksi tuleminen tunteita tai sitä, että on tahattomasti tullut itse loukanneeksi toista. Keskisipilä (2011, 24) kuvaa Notkon kirjoitusta: ” Fyysinen väkivalta on ruumiillista ja konkreettista väkivaltaa, uhrille syntyy seurauksena usein näkyviä jälkiä. Fyysiseen liittyy myös väkivaltaa, joka ei ole fyysistä”.

Naistenlinja (2022) on tehnyt listaa fyysisestä väkivallasta. Se voi olla muun muassa kuristamista, unen riistoa, tönimistä tai potkimista. Kiinni pitäminen ja tönäisy on myös fyysistä

väkivaltaa. Pahoinpitely sisältyy aina väkivaltaan, riippumatta onko näkyviä jälkiä vai ei. Tyypillisintä fyysiselle väkivallalle on, että ajan myötä se raaistuu.

Seksuaalisessa väkivallassa muodot ovat muun muassa seksiobjektina oleminen, raiskaus tai nöyryyttäminen. Se pitää sisällään kaiken toiminnan, joka on tahdonvastaista ja ilmapiirin seksuaalisesta uhasta. Keskisipilä (2011, 24) lainaa Marttalan tekstiä; ” Parisuhteessa tapahtuvalla seksuaaliselle väkivallalle tyypillistä on, että väkivaltaan liittyy muihin väkivallan muotoihin. Pahoinpitelyn päätteeksi saattaa tapahtua raiskaus tai väkivallantekijä vaatii sovinnon merkiksi yhdyntää tai seksiä.

Keskisipilä (2011, 24) näkee Hautamäen kanssa seksuaalisen väkivallan olevan puolison pettämistä, vertailua toisiin, kehollista ”pihtaamista”, jolloin puoliso pidättäytyy seksistä ja hellyydenosoituksista. Hautamäki luokittelee väkivallan alle myös pakottamisen pornon katsomiseen, koskettelun, joka on asiatonta sekä vihjailun sekä suuttumisen, jos puoliso ei suostu vaatimukseen seksistä.

Käsitteinä tutkimuksissa ja kirjallisuudessa käytetään työväkivallan, asiakasväkivallan ja työpaikkaväkivallan sanastoa. Pajunen (2020, 4) kuvailee Heiskasen (2005) tarkastelleen; määrittelyä työpaikkaväkivaltaan. Se voidaan jakaa kahteen eri osioon. Ensimmäisessä, jossa organisaation sisällä kollegat aiheuttavat väkivaltaa toisiaan kohtaan. Toisessa taas väkivalta täsmentyy ulkopuolelta tuleviin henkilöihin mm. Potilas, tuntematon ihminen tai asiakas.

Työntekijää kohtaan kohdistuva väkivaltainen toiminta on asiakasväkivaltaa, jolloin asiakas on yrityksen ulkopuolelta tuleva henkilö. Ilmenemismuotoja on verbaalinen, fyysinen, psyykinen sekä seksuaalinen väkivalta työntekijää kohtaan. Asiaton käytös asiakkaalta lukeutuu myös asiakasväkivaltaan, jos se loukkaa työntekijää. Pajunen (2020, 4) kuvaa STM (2014) kirjoittaneen; Nykyään lisääntynyt kiusaaminen internetissä ymmärretään myös liittyvän asiakasväkivallan muodoksi.

Pajunen (2020, 5) kuvaa Antikaisen-Juntusen (2007) kartoittavasta hankkeesta, jossa he ovat selvittäneet asiakkaiden kohdistamaa väkivaltaa sosiaalityöntekijöihin. Henkinen väkivalta määriteltiin toiseen kohdistuvaksi loukkaavaksi käytökseksi. Siihen liittyi nimittely, perättömät syytökset, epäasialliset ehdotukset ja haukkuminen. Selvityksessä on myös eriteltyä uhkailu ja fyysinen väkivalta, tosin tutkimuksen edistyessä henkinen väkivalta ja uhkailun osio yhdistettiin. Uhkailu kuvailtiin selvityksessä tarkoitettavaksi verbaaliseksi tai non-verbaaliseksi viestinnäksi, jossa uhataan fyysisesti satuttamalla toista henkilöä. Fyysisellä väkivallalla taas tarkoitetaan henkilön vahingoittamista esim. Raapimalla tai lyömällä.

Pajunen (2020, 5) tutkielmassa McDonald ja Siroich (2005) ovat määritelleet tutkimuksessaan asiakasväkivaltaa. Sen ilmenemismuodot katsotaan tapahtumiksi, jossa on fyysistä väkivaltaa, häirintää sekä pelottelua. Ilmenemiset jaoteltiin ryhmiksi, niitä ovat uhatuksi tuleminen,

vaino ja fyysisen terveyden vahingoittaminen. Tutkimuksessa esiintyy myös seksuaalinen, sanallinen tai etnisyyteen viittaava häirintä toista henkilöä kohtaan. Pajunen (2020, 6) kuvaa Junseob Shinin (2011) kirjoittamisen näin; seksuaalinen häirintä voidaan katsoa esim. kohdistuvan fyysisenä tai sanallisena seksuaalisena käyttäytymisenä toista kohtaan. Pajunen (2020, 6) kuvaa Koritsasin, Colesin ja Boylen (2010) tutkimusta näin; uhkailu on määritelty yhdeksi asiakasväkivallan muodoksi, jossa toiminta kohdistuu pelotteluun ja tarkoituksenmukaisuuteen esim. toisen seuraamiseen.

## 7 Turvallisuus ja turvallisuuden tunne

Sisäministeriö (2022) kuvaa sisäistä turvallisuutta: Sisäisellä turvallisuudella on tarkoitus, että Suomen kansalaiset voivat nauttia oikeuksistaan ja vapaudestaan ilman häiriöitä, rikollisuutta ja muista ikävistä kansallisesta tai kansainvälisistä ilmiöistä johtuvasta turvattomuudesta tai pelosta.

Sisäministeriö (2022) kertoo: ”Sisäisen turvallisuuden strategian avulla Suomesta tehdään hallitusohjelman vision mukaan maailman turvallisin maa. Strategia on hyväksytty valtioneuvostossa 5.10.2017.”

Strategian ennakointiosiossa kerrotaan lähivuosina vaikuttaviin Suomen sisäisen turvallisuuden muutosvoimiin. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristön on todettu olevan aiempaa monimutkaisempi ja siihen vaikuttaa myös Suomen ulkopuoliset tekijät. Tulevaisuudessa muutokset turvallisuustilanteessa on todennäköisempiä ja niihin varautuminen on vaikeampaa.

Laukkanen & Rautanen (2010, 13-14) kuvaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta näin: Turvallisuus on ehdotonta edellytystä muutokselle asumisyhteisössä. Luottamuksen ja sosiaalisten taitojen kasvu ja kehitys mahdollistetaan turvallisella ympäristöllä, sekä mahdollistetaan yhteisössä mahdollisuus muodostaa kiinteitä tunnesuhteita. Tunnesuhteet muodostuvat, kun tulee luottamusta muihin yhteisön ihmisiin. Samoin tunnesuhteet muodostuvat, kun toipuva saa murrettua itsensä ympäröinyttä suojakuorta. Toipumisprosessissa ihminen vähitellen uskaltautuu päästämään muut ihmiset lähelleen sekä ottamaan muilta apua ja tukea vastaan. Oleellinen osa toipumista on vuorovaikutuksen lisääminen. Se myös vahvistaa positiivista muutoksen kehää.

Laukkanen & Rautanen (2010, 14) kuvaa turvallisuutta: Turvallisuuden puutteen huomaa paremmin kuin olemassaolon. Turvallisuus on, mitä kaivataan, kun koetaan puutetta turvallisuudesta. Turvallisuudeksi koetaan usein itsestään selvät asiat, arkiset asiat sekä se, että saa olla oma itsensä. Vetäytyminen joukossa on luvallista, jos haluaa rauhaa, ei tarvitse tulla häirityksi. Turvallisuudeksi katsotaan myös se, että omat mielipiteet sekä tarpeet on lupa esittää sekä perustarpeet tulee tyydytetyksi.

Kulonen (2022, 10) kertoo turvallisuuden kokemuksista: turvallisuus koetaan jokaisen ihmisen kohdalla omalla tavallaan. Vaikuttavia tekijöitä on monia, kuten mm. minkälaisia turvallisuusongelmia ihminen kokee tai on arjessaan kokenut. Vaikuttavia tekijöitä on myös ammatti, äidinkieli, ikä ja asuinpaikka. Se vaikuttaa tapaan, jolla muodostetaan näkemystä sisäisestä turvallisuudesta.

Turvallisuuden tunnetta käsitellään Maslowin tarvehierarkiassa seuraavanlaisesti: Maslowin ihmistarpeiden teoriolla on hierarkia rakenteinen. Tämä teoria toteaa, että kun perustarpeemme on täytetty, alamme tuntemaan ylevämpiä haluja. Maslow luokitteli nämä tarpeet viiteen erilliseen tasoon: Fysiologiset tarpeet ovat hierarkia pyramidin ensimmäinen ja suurin osa. Nämä ovat tärkeitä lisääntymisen ja selviytymisen kannalta. Tältä tasolta löytyy esimerkiksi homeostaasi, jolla elimistö pyrkii ylläpitämään normaalia ja pysyvää tilaa. Tältä tasolta löytyy myös ravinto ja hengittäminen. Turvallisuuden tarpeet tulevat Maslowin mukaan seuraavaksi pyramidissa. Kun fysiologiset tarpeet on tyydytetty, niin etsimme järjestyksen ja vakauden tunnetta. Tarvitsemme vakautta, resursseja ja turvaa. Nämä halut myös liitetään pelkoomme menettää elämämme hallinta. Kun ihminen on täyttänyt turvallisuuden ja psykologiset tarpeensa, motiivina on keskittyä elämän sosiaalisiin osiin. Ihmiset haluavat muiden ihmisten seuraa sekä näiden tunteellisia puolia. Sosiaalisten tarpeiden tasossa on tarpeita mm. ystävyys, rakkauden ilmaisu ja vastaanottaminen, kommunikointi muiden kanssa, yhteisössä eläminen ja kuulumisen tunne sekä hyväksynnän saaminen ryhmältä. Tunnustuksen tarpeen tasolla on tarvetta tuntea tulevaisuutensa arvostetuksi, erottua sosiaalisesta ryhmästä sekä saada mainetta. Itsetunto ja itsekunnioitus sisältyy Maslowin mukaan tähän tasoon. Itsekehittämisen tarpeen taso sisältää vaikeimpia tavoitteita. Niitä voi kutsua ns. ”itseivoituksen tarpeiksi”. Spekuloituna Maslow mainitsee, että tässä tasossa ihmiset haluavat jättää jälkensä maailmaan ja ylittää oman kuolevaisuutensa. Muut itsekehittämisen tarpeen tasot sisältävät oman työn suorittamista sekä eri taitojen kehittämistä. Halut liittyvät henkiseen ja moraaliseen kehittymiseen etsiessä elämän tarkoitusta. (Mielen ihmeet, 2018.)

## 8 Asunnottomien palvelukeskuksen esittely

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani kuuluu aikuissosiaalityön sektorille. Palvelussa on kuitenkin asiakaskunnan myötä myös nuoriso-, vanhus-, maahanmuuttajatyötä sekä vahvasti päihde ja mielenterveystyötä. Asunnottomien palvelukeskuksen asiakaskunta koostuu syrjäytymisvaarassa olevista asunnottomista, päihteidenongelmakäyttäjistä sekä päihdekuntoutujista. Asuminen palvelussa on väliaikaista, ja myös muita kriisitilanteessa olevia asiakkaita tulee välillä asumaan palvelunpiiriin. Keskuksessa työskentelee noin 20 henkilön moniammatillinen tiimi. Moniammatilliseen tiimiin kuuluu sairaanhoitajia, lähihoitajia ja sosiaaliohjaajia.

Ensisuojassa on noin 20 asiakaspaikkaa. Näistä suurin osa on miehille, koska miehiä on asiakkaista huomattavasti suurempi osuus. Miesten osuus asiakkaista on noin 90 %. Paikkoja on tarvittaessa järjestettävissä muutaman lisää. Naisille on palvelussa omat huoneensa, ja miehille omansa. Palvelukeskuksessa on myös noin 20 pysyvämpään asumiseen tarkoitettua paikkaa. Asiakkaat tulevat palvelukeskukseen suoraan kadulta, kun he ovat päätyneet asunnottomiksi. Sosiaalihuollon palveluista heitä saatetaan myös neuvoa hakeutumaan palvelukeskukseen.

Asiakkaiden palvelussa oloaika vaihtelee suuresti, osa on kierteessä, jossa he saavat välillä asunnon, kunnes taas menettävät sen ja tulevat takaisin palvelukeskukseen. Palvelukeskuksessa pyritään toteuttamaan toipumisorientoitunutta työskentelytapaa. Palvelukeskuksen päivystyksessä asiakkaille tarjotaan yösija ja mahdollisuus ruokailla. Vakiokasvoja, joita suurin osa on, pyritään myös kartoittamaan jatkosijoituspaikkoihin. Kaikki palvelussa oleilevat ovat asunnottomia, riippumatta siitä, millä osastolla ovat.

## 9 Opinnäytetyö prosessi

Opinnäytetyömme toteutettiin kyselytutkimuksena asunnottomien palvelukeskukseen, jonka tulokset analysoimme ja saimme niistä vastauksen pääkysymykseen asunnottomien turvallisuudesta ja turvallisuuden tunteesta. Kysymykset liittyivät turvallisuuteen ja turvallisuudentunteeseen. Valitsimme tämän aiheen, koska turvallisuusongelma asunnottomien ensisuojoissa on todellinen, ja asunnottomien palvelukeskuksessa esimiehen mukaan tilanne on mennyt huonompaan suuntaan, asiakasryhmän muuttuessa arvaamattomammaksi huumeiden käytön lisääntyessä. Lähistölle on aukeamassa uusi asuntola, joten tästä tutkimuksesta voidaan saada hyötyä, kun kartoitimme turvallisuuteen ja turvallisuudentunteeseen liittyviä tekijöitä.

Teimme yhteistyötä yhteistyökumppanin kanssa. Keskustelimme heidän kanssaan toiveista opinnäytetyöhön. Toiveiksi nousi esille turvallisuus ja turvallisuudentunne asunnottomien palvelukeskuksessa. Hioimme kyselyn kysymyksiä heidän kanssaan. Toinen meistä oli ollut aiemmin kyseisessä paikassa työharjoittelussa. Harjoittelun aikana aihe muodostui opinnäytetyöhön.

Pyrkimyksemme oli tämän kyselytutkimusmenetelmän avulla poimia jokaisesta ryhmästä (työntekijät ja asiakkaat) henkilöitä saman verran. Jos vastaajia olisi ollut alle 30, olisimme ottaneet kaikki vastaukset huomioon. Teimme kyselyn sähköisenä linkkinä, joka työntekijöiden oli helppo ja nopea täyttää sekä sen voi helposti täyttää myös asiakkaan kanssa. Saman linkin pystyi täyttämään monta kertaa. Teimme kyselystä myös monisteverSION, jota säilytimme tietosuojalain edellyttämällä tavalla sekä pyysimme palvelukeskukselta säilytystä lakien edellyttämällä tavalla lukitussa tilassa.

Tutkimusluvan kanssa meni kolme kuukautta. Kun saimme vastauksen Vantaan kaupungilta, he pyysivät meitä täydentämään ja huomioimaan muutaman asian tutkimussuunnitelmassa. Asiakkaita ja työntekijöitä informoitiin saatekirjeellä, josta teimme sähköisen ja monistetun version, kuten kyselykin oli. Saatekirje on lisätty liitteeksi. Lisäksi kysymyksiä muokattiin niin, että vastaajaa on mahdoton tunnistaa niistä, vaikka tuntisi palvelukeskuksessa asuvat ja työskentelevät henkilöt. Asunnottomien palvelukeskus halusi pysyä nimettömänä.

Odotellessamme lupaa Vantaan kaupungilta keskityimme teoria osion kirjoittamiseen. Loppujen lopuksi tajusimme, että olemme haalineet liikaa käsitteitä. Tajusimme, ettemme olleet tarpeeksi syventyneesti kuvanneet käsitteitä, mutta niitä oli liikaa. Muokkailimme ja syvensimme käsitteiden tarkoitusta ja merkitystä erilaisten lähteiden avulla.

Tavoitteenamme oli saada kyselyyn ainakin noin kymmenen vastaajaa molemmista ryhmistä, eli yhteensä noin kaksikymmentä. Saimme vastauksia yhteensä 33, joista työntekijöitä oli 15 ja asiakkaita 18. Yllätyimme, miten paljon vastauksia tuli, vaikka aluksi näytti, ettemme saisi juuri ollenkaan vastauksia. Kyselyistä 32 oli täytetty paperiseen monisteeseen ja vain yksi sähköiseen kyselyyn. Yllätyimme siitä, että vastaajat täyttivät mieluummin paperisen monisteversion, kuin sähköisen linkin kautta olevan kyselyn.

## 10 Opinnäytetyössä käytettävät tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessamme on elementtejä kyselytutkimuksesta määrällisenä ja laadullisena tutkimusmenetelmänä. Luokittelumenetelmä näkyy kyselymme vastausten luokittelussa, kun taas laadullisen tutkimuksen menetelmä näkyy työssämme siten, että tutkimukseen liittyvässä kyselyssä on pakko olla avoin eikä voida asettaa ennakko odotuksia. Tutkimuksen voisi kiinnittää nimenomaan laadulliseen tutkimusmenetelmään.

Tutkimusmenetelmät jaetaan määrälliseen tai laadulliseen. Määrällinen tutkimus perustuu numeroihin (esim. tilastoihin) ja tutkimusaineistot ovat laajoja. Kysymykset tutkimuksessa vastaavat yleensä ”montako” ja ”kuinka suuri” esim. todennäköisyys. Laadullisessa tutkimuksena tarkoitus on vastata kysymyksiin ”miten” ja ”miksi”. Aineistot ovat yleensä pienempiä sekä laatu korostuu määrän rinnalla. Tutkimuskysymysten perusteella määritellään, kumpaa tutkimusmenetelmää on parhain käyttää. Määrällistä ja laadullista tutkimusmenetelmää ei siis voi pistää paremmuusjärjestykseen. Useimmiten tutkimuksissa voidaan myös soveltaa sekä määrällistä tai laadullista menetelmää. (Rajatonta tiedekasvatusta, 2015.)

Arviomme on, että tulemme saamaan tutkimuskysely menetelmästä apua. Jotta saimme vastauksia kysymyksiin ”miten” ja ”miksi” tarvitsimme myös määrällistä tutkimusmenetelmää, jotta tiesimme ”montako” ja ”kuinka suuri” osa vastaajista vastasi mihinkin kysymykseen kyselyssä.



## 11 Valmiin työn ulkoasun tarkistaminen

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuuden ja turvallisuuden tilanteen tilannetta. Palvelukeskuksen turvallisuustilanne kyselyllä on tarkoitus saada katsaus siihen, miten turvallisuus ja turvallisuuden tunne toteutuvat asunnottomien palvelukeskuksessa, ja voisiko tilannetta siellä jotenkin parantaa. Mahdolliset parannusehdotukset voitaisiin parhaassa tapauksessa siirtää muihinkin saman alan yksiköihin, tai ainakin lähitulevaisuudessa lähistölle avautuvaan asunnottomien yksikköön.

**Tutkimuskysymykset joihin vastauksia haetaan: Millaisena koetaan turvallisuustilanne asunnottomien palvelukeskuksessa? Millainen turvallisuudentunne asunnottomilla sekä työntekijöillä on asunnottomien palvelukeskuksessa? Miten tilannetta voisi parantaa?**

Kyselymme kuuluu aluksi ryhmittely kysymykset, jonka jälkeen siirrymme kysymyksiin turvallisuuteen liittyen. Olennaisin kysymys on, tunnetko olosi turvalliseksi. Tämä kysymys toteutetaan asteikolla 1-5 jolloin 1 on ei lainkaan turvallinen ja 5 todella turvallinen. Suurin osa kysymyksistä on vaihtoehto kysymyksiä, jotta jokaisen olisi mahdollisimman helppo ja nopea vastata. Kaksi kysymystä on vapaamuotoista kerrontaa, jos asiaa on enemmän. Kyselyssä on omat kysymykset sekä työntekijöille että asukkaille. Kysymykset on jaettu kolmeen ryhmään, jossa ensimmäisessä on perustiedot toisessa osiossa kokemukset ja kolmannessa turvallisuuden tunteeseen liittyvät kysymykset.

## 12 Aineiston hankinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia turvallisuustilannetta sekä turvallisuudentunnetta asunnottomien palvelukeskuksessa. Aineisto toteutettiin kyselytutkimuksena sähköisesti ja paperiversiona. Halusimme parantaa asunnottomien ja työntekijöiden turvallisuutta sekä turvallisuudentunnetta asunnottomien palvelukeskuksessa.

Teorian käsitteet löysimme netistä sekä kirjallisuudesta. Tutkimme paljon erilaisia aiheita sekä pohdimme, mitkä olisivat olennaisimmat. Aluksi käsitteitä haalimme liikaa, myöhemmin kuitenkin tajusimme, että osa käsitteistä on otettava pois. Ettei punainen lanka katoa kokonaan opinnäytetyöstä. Alkuun mietimme myös kyselyn tuottamista haastatteluna. Se olisi kuitenkin vaatinut niin paljon resursseja sekä aikaa meiltä, että jätimme sen viimeiseksi hätävarasuunnitelmaksi, jos vastauksia ei olisi tullut tarpeeksi.

Lähetimme tutkimuskysymykset asunnottomien palvelukeskuksen henkilökunnalle ennen kyselyä. He miettivät, millaisia kysymyksiä kannattaa tehdä ja mitä näkökulmia kannatta ottaa huomioon. Saimme näin myös heidän asiantuntemuksensa mukaan jo suunnitteluvaiheessa, joka tekee kyselystämme paremmin suunnatun ja tarkoituksenmukaisemman.

### 13 Aineiston analyysi

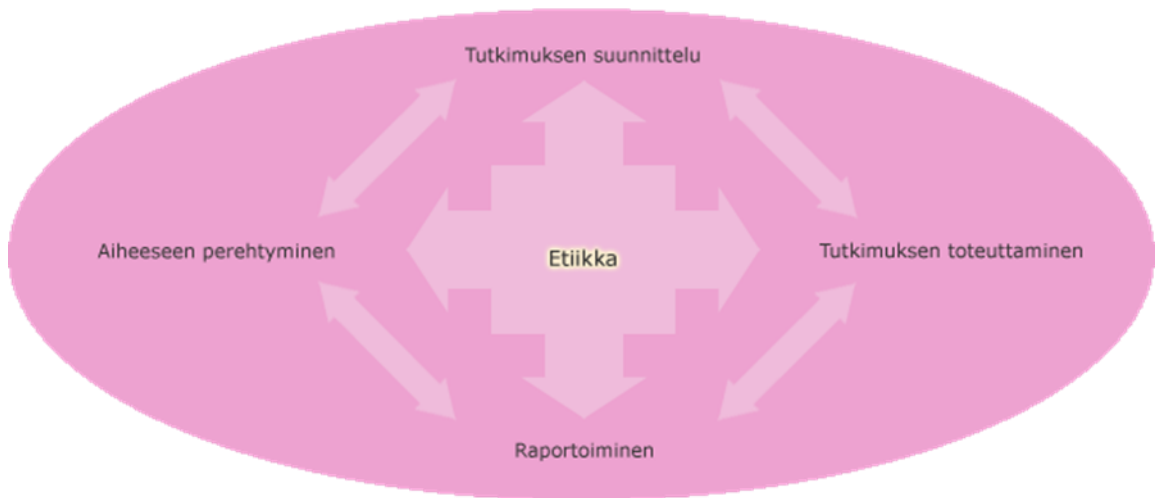
Aineiston tuloksilla vertaamme aineistoamme tutkittuun tietoon. Tutkimuksessa teemme kyselyn asunnottomien palvelukeskuksen henkilökunnalle ja asiakkaille. Vastaaminen on vapaaehtoista ja anonyymiä. Tutkimuksessa vastaajat jaetaan työntekijöihin ja asiakkaisiin. Heidät on mahdollista jakaa myös miehiin ja naisiin.

Tutkimuksemme perustuu opinnäytetyöhömmä, jonka analyysi toteutetaan osin määrällisen analyysin luokittelu menetelmällä. Luokittelu menetelmää käyttäen aineistosta, joka rakentuu isosta joukosta tapauksia tai tutkimuskohteita, voidaan muotoilla erilaisia jäsenyyksiä ja ryhmittelyjä, jotka kuvaavat ja selvittävät kohdejoukkojen koostumusta tai olemusta. Luokittelussa kohdejoukko jaetaan luokkiin, joihin sijoitetut tapaukset tai kohteet jakavat jonkin saman ominaisuuden tai joiden ominaisuudet ovat lähellä toisiaan. (Jyväskylän yliopisto, 2015.)

Luokittelun avulla pystymme jakamaan vastanneet henkilöt asiakkaisiin ja työntekijöihin. Näiden tietojen pohjalta pystymme analysoimaan, minkä suuntaisia vastauksia mikäkin ryhmä antaa. Näiden tietojen avulla pystytään miettiä kohdistetumpia ratkaisuja tilanteen parantamiseksi. Luokittelu menetelmää hyödynnämme perustiedot kohdassa.

Analysoimme tutkimuksen tulokset ilman ennako oletuksia, ja kysymysten muotoilussa kiinnitämme huomiota siihen, etteivät ne ole johdattelevia. Päädyimme tähän menetelmään, sillä tästä aiheesta ei ole tehty montaa tutkimusta, eli suoraan muihin tutkimuksiin pohjaavia ja vertailevia menetelmiä ei pysty käyttämään. Aihetta sivuavia tutkimuksia on kuitenkin tehty, ja niitä pystymme hyödyntämään analyysissa.

## 14 Opinnäytetyön eettisyys



Kuvio 2: Etiikka liittyy kaikkiin vaiheisiin tutkimusprosessissa (Jyväskylän yliopisto, 2021)

Eettisiä aiheita ovat kysymykset sukupuolesta. Kysymykset ovat tutkimuksen lopputuloksen kannalta tärkeitä, sillä naiset saattavat kokea olonsa turvattommiksi kuin miehet, varsinkin asukkaiden puolelta. Toisaalta kyse on myös asunnottomista ja yleensä päihde- ja/tai mielen-terveysongelmallisista, jotka ovat haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä. Kyselyn tarkoitus on tuottaa heille hyötyä turvallisempaan asuinympäristönä.

Tutkimukselle tärkeimpiä eettisiä näkökohtia ovat: Tutkittavat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Kaikki kyselyyn osallistujat ovat vapaaehtoisia ja kyselyssä haetaan heidän hyvinvointinsa parannusta. Työntekijöille tehdään esitys ennen kyselyn toteuttamista, jossa annamme tietoa kaiken tiedon avoimesti siitä mitä tutkimukselta haluamme. He voivat kertoa tietoa eteenpäin asiakkaille, jotka mahdollisesti täyttävät kyselyn.

Tutkimuksen tiedot ovat luottamuksellisia, ja kaikki vastaajat anonyymejä. Tutkimusaineisto säilytetään Google-forms tiedostossa, joka on toisen opiskelijan koneella suojattuna. Tiedosto poistetaan heti kun tiedot on analysoitu, eli korkeintaan kuukauden päästä tulosten saamisesta. Palvelu-keskuksen työntekijän pyynnöstä, teemme myös monisteversion kyselystä, jolloin asiakkaat pystyvät täyttämään sen helpommin. Monisteversion säilytämme toisen opiskelijan kotona lukollisessa kaapissa, ja laitamme monisteet paperisilppuriin heti kun tulokset on analysoitu. Yhteistyö-kumppaniltamme pyydämme, että monisteita säilytetään tietosuojalain edellyttämällä tavalla lukitussa tilassa sitä mukaan, kun niitä tulee. Yhteistyökumppanin työntekijä on luvannut auttaa meitä tässä prosessissa.

Kellekään ulkopuoliselle on tulosten perusteella mahdotonta tietää, kuka henkilö on kyselyn täyttänyt, vaikka sellaisen jotenkin käsiinsä saisi. Jos työntekijä auttaa asiakasta täyttämään kyselyn, se perustuu asiakkaan ja työntekijän väliseen luottamukseen ja

vaitiolovelvollisuuteen. Työntekijä voisi lähinnä kertoa miten lomake täytetään, jos ongelmia tulee. Täyttäminen on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi ja vaivattomaksi. Tutkimusta varten kerätty aineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Hävitämme tutkimuksessa käytetyn aineiston tulokset analysoituamme.

## 15 Opinnäytetyön luotettavuus

Uskottavuutta ja vakuuttavuutta, eli tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta voidaan parantaa arvioivalla ja kriittisellä työasenteella. Arviointi laadullisessa tutkimuksessa on kokonaisvaltaisesti kriittistä tarkastelua. Peruskysymysten avulla (mitä, miksi, miten jne.) tutkimuksen läpikäyminen eri vaiheissa on hyvin tärkeää. (Kvalimotv, 2003.)

Jalasmäki (2021) kuvaa laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteerien olevan: Siirrettävyys, totuudellisuus, vahvistettavuus, uskottavuus, läpinäkyvyys.

Tutkimuksessa pyritään saamaan vastaus siihen, miten turvallisuuden tunne asunnottomien palvelukeskuksessa koetaan sekä siihen, kohdataanko siellä väkivaltatilanteita ja jos kohdataan niin kuinka usein. Tutkimuksessa selvitetään myös, onko tilanne muuttunut vuosien varrella ja voisiko tilannetta jotenkin parantaa. Käyttämällämme tutkimuskyselyanalyysimenetelmällä uskomme saavan totuudelliset vastaukset näihin kysymyksiin, ja niiden kautta pystymme miettimään kohdistettuja parannuksia eri ryhmien oloihin ja parannuksia yleisellä tasolla turvallisuuden tunteeseen.

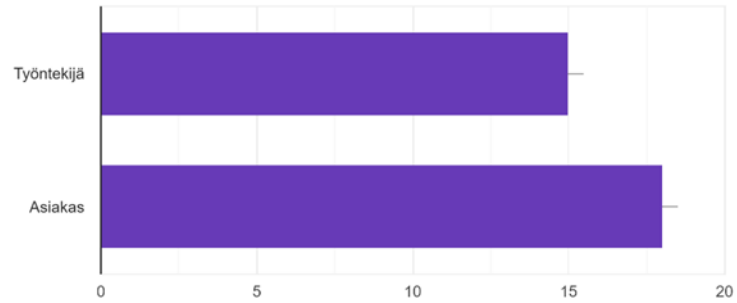
Tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta tukevaa teoriaa pyrimme saamaan aiemmista saman-kaltaisista tutkimuksista, aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta sekä verkosta erinäisistä lähteistä. Kysymykset, tutkimussuunnitelma ja opinnäytetyö on kaikki julkisesti saatavilla, eli asiat pidetään läpinäkyvänä. Lisäksi kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja anonymiä.

## 16 Kyselytutkimuksen tulokset

Kyselyn tulokset olivat seuraavanlaisia. Asunnottomien palvelukeskuksen nimi on ylivivattu kysymyksissä, jottei palvelukeskusta tunnistettaisi. Kyselymme vastasi yhteensä 32 vastaajaa. Yllätyimme positiivisesti vastaajien määrään.

Kaavio 1: Työntekijä vai asiakas

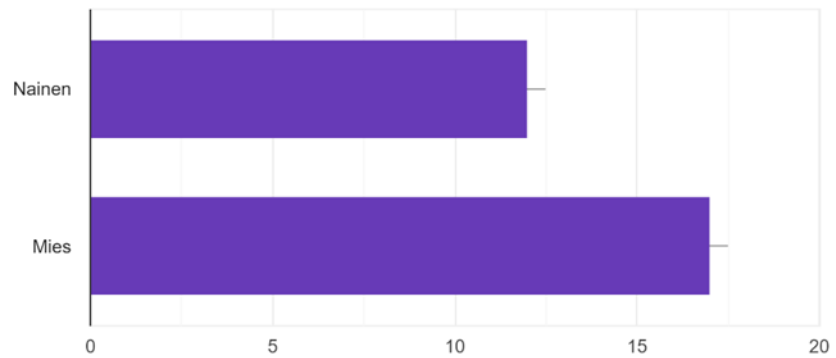
Työntekijä vai asiakas?  
33 vastausta



Vastaajia oli yhteensä 33, joista asiakkaita oli 18 (54,5 %) ja työntekijöitä 15 (45,5 %).

Kaavio 2: Sukupuoli

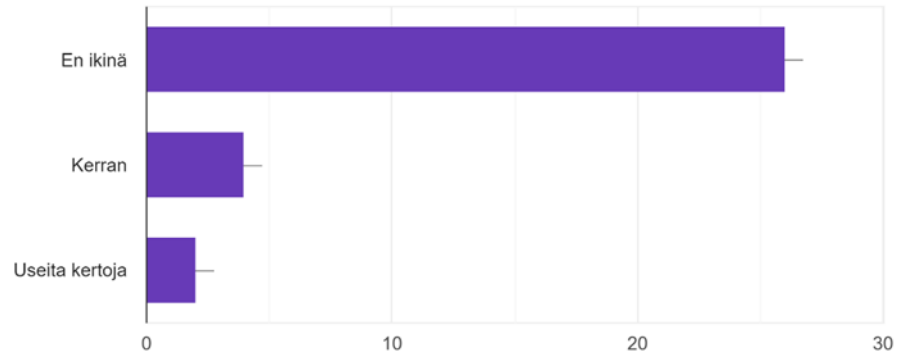
Sukupuoli?  
29 vastausta



Vastanneista 12 (41,4 %) oli naisia ja 17 (58,6 %) miehiä.

Kaavio 3: Fyysinen väkivalta

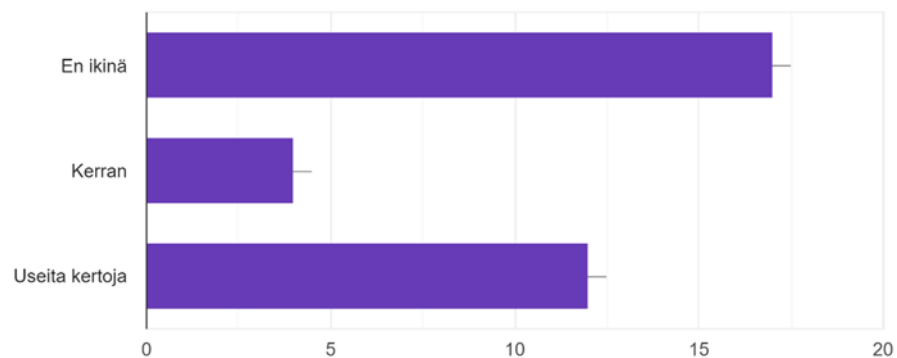
Olen joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi [redacted] palvelukeskuksessa  
32 vastausta



Vastaajista 26 (81,3 %) ei ole ikinä joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi. 4 (12,5 %) on joutunut kerran ja 2 (6,3 %) vastaajista useita kertoja. Neljä työntekijää on joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi, yksi heistä useita kertoja. Vastanneista asiakkaista vain 1 on joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi.

Kaavio 4: Henkinen väkivalta ja uhkailu

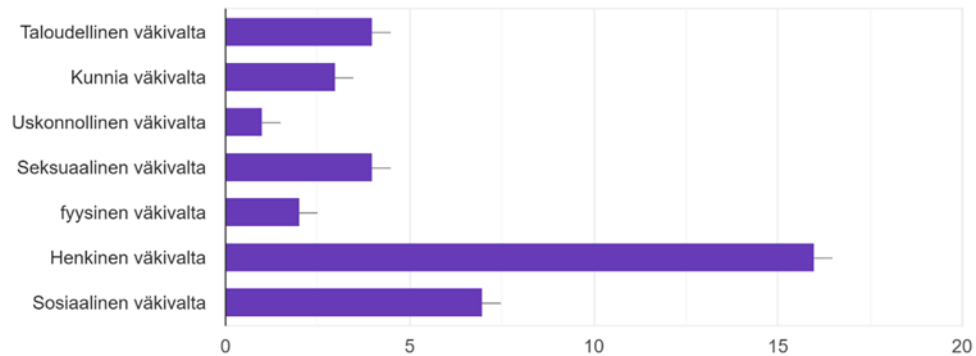
Olen joutunut sanallisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi [redacted] palvelukeskuksessa  
33 vastausta



Vastaajista 17 (51,5 %) ei ole ikinä joutunut uhkailun tai sanallisen väkivallan kohteeksi. Vastaajista 4 (12,1 %) on joutunut kerran. Vastaajista 12 (36,4 %) useita kertoja. Työntekijöistä henkisen tai sanallisen väkivallan kohteeksi on joutunut yhtä lukuun ottamatta kaikki, monet useita kertoja. Asiakkaista vain kolme on joutunut uhkailun tai sanallisen väkivallan kohteeksi.

Kaavio 5: Mitä väkivallan muotoja olet kokenut

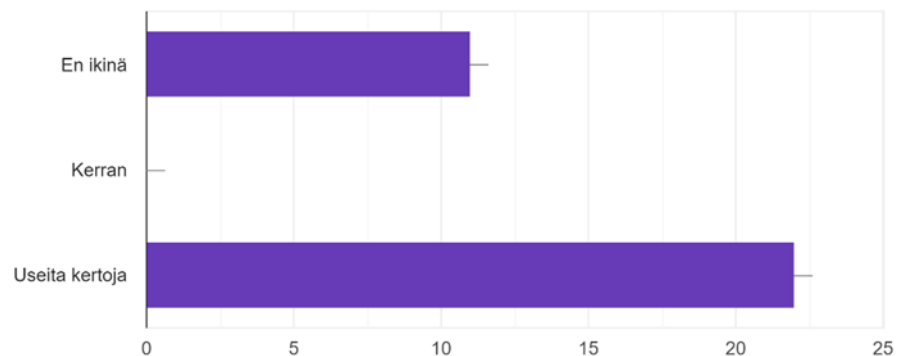
Olen joutunut väkivallan kohteeksi [redacted] palvelukeskuksessa  
19 vastausta



Vastaajista taloudellista väkivaltaa oli kokenut 4 (21,1 %), kunnia väkivaltaa 3 (15,8 %), uskonnollista väkivaltaa 1 (5,3 %), seksuaalista väkivaltaa 4 (21,1 %), fyysistä väkivaltaa 2 (10,5 %), henkistä väkivaltaa 16 (84,2 %), sosiaalista väkivaltaa 7 (36,8 %). Tähän kysymykseen vastanneista lähes kaikki olivat kokeneet henkistä väkivaltaa. Vastaajia oli kyselyyn vastanneista noin 65 %.

Kaavio 6: Todistanut uhkailua tai sanallista väkivaltaa

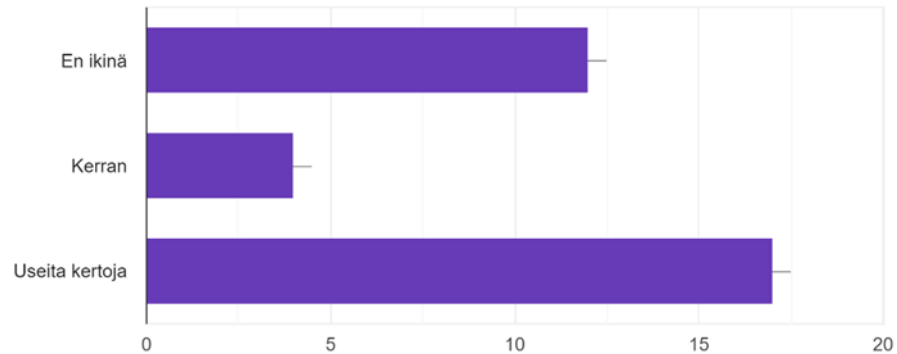
Olen todistanut sanallista väkivaltaa tai uhkailua [redacted] palvelukeskuksessa  
33 vastausta



Vastaajista 11 (33,3 %) ei ole ikinä todistanut sanallista väkivaltaa tai uhkailua. Vastaajista 22 (66,7 %) on todistanut useita kertoja sanallista väkivaltaa tai uhkailua. Työntekijöistä kaikki ovat todistaneet sanallista väkivaltaa tai uhkailua. Asiakkaista vain 7.

### Kaavio 7: Todistanut fyysistä väkivaltaa

Olen todistanut fyysistä väkivaltaa ~~asunnottomien~~ palvelukeskuksessa  
33 vastausta



Vastaajista 12 (36,4 %) ei ole ikinä todistanut fyysistä väkivaltaa asunnottomien palvelukeskuksessa. Vastaajista 4 (12,1 %) kerran sekä useita kertoja vastaajista 17 (51,5 %). Työntekijöistä yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat todistaneet fyysistä väkivaltaa. Asiakkaista vastaava luku on 7.

### Kaavio 8: Minkälaisia väkivallantekoja asiakkaat/työntekijät ovat kokeneet

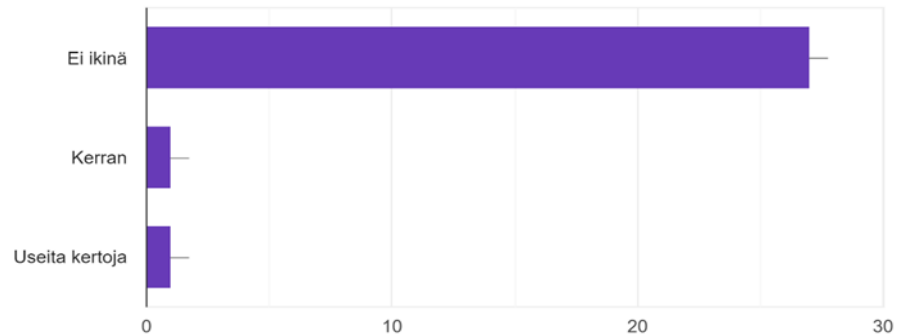
Kysymys: Jos olet joutunut väkivallan kohteeksi tai nähnyt väkivaltaa asunnottomien palvelukeskuksessa, minkälaisia tilanteet ovat olleet?

Työntekijät mainitsivat, että heitä on uhattu pahoinpitelyllä ja raiskauksella. Nimittelyä, solvaamista sekä huorittelua tapahtuu asunnottomien palvelukeskuksessa. Erään työntekijän autoa on kolhittu ja uhkailtu pahoinpitelyllä.

Asiakkaat mainitsivat, että on nähneet tai kokeneet kun toinen asiakas lyö toista. Asiakkaat ovat myös keskenään joutuneet kuulemaan nimittelyä, uhkailua, tönimistä ja solvaamista. Yksi asiakkaista oli maininnut, että jotkut käyttävät henkistä väkivaltaa jatkuvasti ja se vaikuttaa koko yhteisöön.



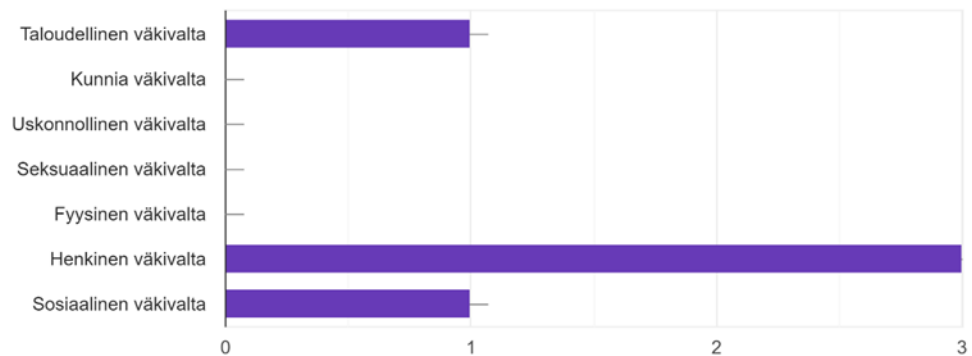
Onko [redacted] palvelukeskuksen työntekijä on kohdistanut minuun väkivaltaa  
29 vastausta



Kaavio 9: Työntekijä on kohdistanut minuun väkivaltaa Kysymykseen vastaajista 27 (93,1 %) ei ole ikinä kokenut väkivaltaa työntekijän suunnalta asunnottomien palvelukeskuksessa. Yksi (3,4 %) vastaaja on kokenut kerran ja yksi (3,4 %) vastaaja useita kertoja.

Kaavio 10: Minkälaista väkivaltaa asiakas on kohdannut työntekijältä

Onko [redacted] palvelukeskuksen työntekijä kohdistanut sinuun väkivaltaa?  
4 vastausta



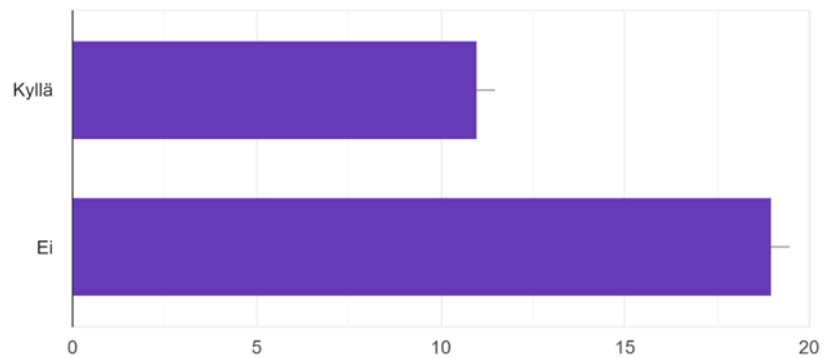
Kysymykseen vastanneista neljästä henkilöstä yksi on kokenut taloudellista väkivaltaa, yksi sosiaalista väkivaltaa ja kolme henkistä väkivaltaa.

Kaavio 11: Millaisia tilanteet ovat olleet, jossa työntekijä kohdistaa väkivaltaa?

Asiakas kokenut, että joku työntekijöistä kokee käyttävänsä valta-asemaansa väärin aina kun siihen on mahdollisuus. Asiakas maininnut myös, että asiakaspalvelun tarkoitus ei ole saada ihmisiä huonolle tuulelle pelkästään katsomalla irvistäen. Työntekijä on kokenut tungettelevaksi sen, kun hän on kahden kesken keskustellut asiakkaan kanssa, toinen työntekijä on tullut puhumaan päälle ja puuttumaan tilanteeseen.

Kaavio 12: Onko sinulta varastettu tavaraa?

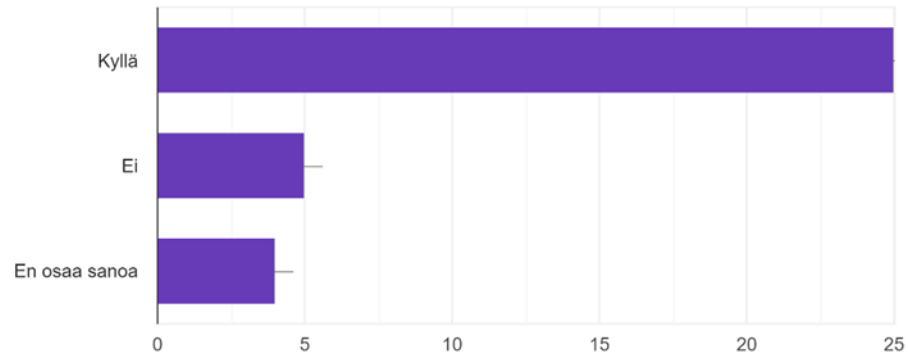
Onko sinulta varastettu tavaroita asuessasi [redacted] palvelukeskuksessa?  
30 vastausta



Kysymykseen vastanneista asiakkaista 11 (36,7 %) on varastettu tavaraa. Vastajista 19 (63,3 %) mainitsi ettei ole varastettu tavaroita. Yhdeltäkään työntekijältä ei ole varastettu tavaraa.

Kaavio 13: Tunnetko olosi turvalliseksi?

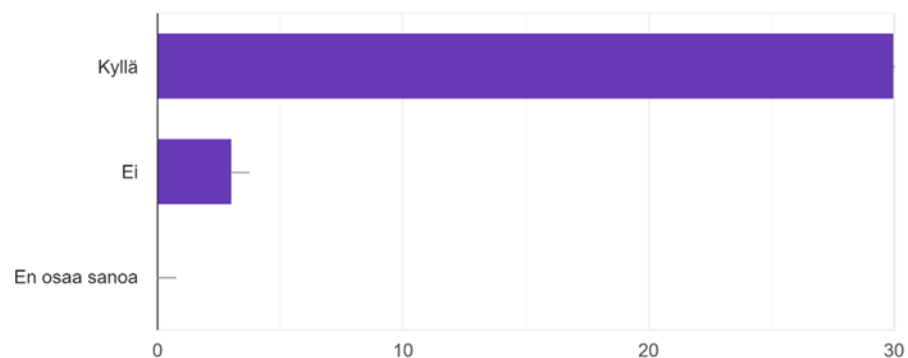
Tunnetko olosi turvalliseksi [redacted] palvelukeskuksessa?  
33 vastausta



Vastaajista 25 (75,8 %) tuntee olonsa turvalliseksi asunnottomien palvelukeskuksessa. Vastaajista 5 (15,2 %) ei tunne oloaan turvalliseksi. Vastaajista 4 (12,1 %) ei osaa sanoa. Työntekijöistä 3 ei tunne oloaan turvalliseksi ja yksi ei osaa sanoa. Asiakkaista olonsa turvalliseksi tuntee kaikki paitsi 2 vastaajaa ei osaa sanoa.

Kaavio 14: Mahdollinen vartijan läsnäolo

Onko vartijan läsnäolo [redacted] palvelukeskuksessa mielestäsi hyvä asia?  
33 vastausta



Vastaajista 30 (90,9 %) on sitä mieltä, että vartijan läsnäolo on hyvä asia. Vastaajista 3 (9,1 %) on sitä mieltä, ettei ole hyvä asia. Vartijan läsnäolo on hyvä asia kaikkien paitsi kolmen asukkaan mielestä.

#### Kaavio 15: Millaisena koet turvallisuustilanteen asunnottomien palvelukeskuksessa?

Kokonaisvaltaisesti asiakkaat ja työntekijät ovat kokeneet kyselyn perusteella turvallisuus tilanteen asunnottomien palvelukeskuksessa hyvänä. Muutamia mainintoja työntekijöiltä on tullut, jossa kerrottu nykyasiakkaiden olevan arvaamattomampia, päihtyneitä, huonosti sitoutuvia hoitoon sekä tilanteet ei yleensä ole ennakoitavissa. Turvallisuustilanteen koetaan työntekijöiden puolelta riippuvan siitä, minkä tyyppisiä asiakkaita milloinkin on, mielenterveys ja päihitteet vaikuttavat paljon asiaan. Mainintoja tuli myös sekä asiakkailta että työntekijöiltä vartijan puutteesta, sekä kamerajärjestelmän uusimisesta.

Muutama vastaus saatiin myös siitä, ettei koeta turvalliseksi asunnottomien palvelukeskusta. Tavaroiden katoilusta oli myös mainintaa asiakkaan puolelta. Työntekijän mainitsemana mainittu, ettei uhkatilanteiden riskitekijöitä huomioida ennakoivasti riittäväällä tavalla. Johdon koettu vähättelevän.

#### Kaavio 16: Miten asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuutta voisi mielestäsi parantaa?

Parannus ehdotuksina tuli työntekijöiltä työntekijöiden parempi resurssointi, väliintuloista ja rajauksista ajoissa, hälytintjärjestelmän uusiminen, parempi yhteistyö psykiatristen tahojen kanssa sekä asiakkailta edellytettäisiin sitoutuminen hoitoon ja lääkitykseen. Mainintaa oli myös tarpeesta vartijan 24/ läsnäoloon. Yksi työntekijöistä mainitsi, että järjestyksenvalvoja olisi parempi asunnottomien palvelukeskukseen, koska järjestyksenvalvoja voisi tarkistaa asiakkaiden tavarat. Toivottu myös lisäämään toipumisorientaatioon perustuvaa työtettä ennaltaehkäisemään konflikteja henkilökunnan ja asiakkaiden välillä.

Asiakkaat mainitsivat parannusehdotuksiksi kameroiden sijainnin vaihdon oleellisempiin paikkoihin, kiinnittämistä enemmän asiakkaiden nakkivarkauksiin, ovien lukitseminen yöllä, vartijan kierros kerran tunnissa käytävillä. Asiakas maininnut, että varsinkin pyykkituvan, kokoushuoneen ja saunan ovat lukituiksi.

#### 17 Kyselytutkimuksen tuloksien yhteenveto

Vastauksia saimme yhteensä 33 kappaletta, joka on kohtalainen määrä. Turvallisuuden tunne toteutuu asunnottomien palvelukeskuksessa melko hyvin, sillä vastaajista kaksikymmentäviisi tuntee olonsa turvalliseksi. Turvattomaksi tuntee olonsa vain viisi vastaajista. Etenkin työntekijöiden vastauksista astui esiin myös se, että järjestyksenvalvojaa/vartijaa kaivattaisiin taloon ympäri vuorokauden. Yhdessä vastauksessa mainittiin turvallisuustilanteen olevan pääosin turvallinen, mutta uhkatilanteet tulevat hyvin yllättäen. Työntekijät kokivat myös, että

tarvitsisivat parempaa yhteistyötä psykiatristen tahojen kanssa. Työntekijät mainitsivat myös kyselyssä kameravalvonnan uusimisen sekä asiakkailta tulisi vaatia hoitoon ja lääkitykseen sitoutumista. Yksi työntekijöistä mainitsi myös, että ennakoimiseen, rajauksiin ja väliintuloihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota ennaltaehkäisevästi. Työntekijät kokevat äkkitilanteet sellaisiksi, ettei resurssit ja tämänhetkiset toimintatavat ole riittäviä. Tuloksista astui esiin myös vartijan läsnäolon arvostaminen. Kysymykseen vartijan läsnäolosta vastasivat kaikki vastaajat, ja vain kolme heistä oli sitä mieltä, että vartijan läsnäolo ei ole hyvä asia. Kolme vastaajaa, jotka eivät pitäneet vartijan läsnäolosta, olivat asiakkaita.

Selvästi nousi myös esiin, että asumispalvelun työntekijät eivät kohdista väkivaltaa asukkaisiin. Vastaajista 27 oli vastannut, ettei ole ikinä kokenut väkivaltaa työntekijältä, yksi vastaaja oli kokenut kerran ja yksi vastaajista useita kertoja. Yhdessä vastauksessa mainittiin työntekijän käyttävänsä olematonta valta asemaansa väärin aina, kun siihen on mahdollisuus.

Saimme myös muutaman hieman tarkemman vastauksen turvallisuuden parantamiseen. Asiakkaat kommentoivat, että yöllä olisi hyvä ikkunoiden ja ovien olevan kiinni. Vartijan läsnäolo nousi myös asiakkaiden puolelta. Yksi asiakas mainitsi, että kokoushuone, pyykkihuone ja sauna olisi hyvä tarkistaa, jotta olisi lukossa. Yksi työntekijöistä mainitsi järjestyksenvalvojan olevan tarpeeseen 24/7. Jotta järjestyksenvalvoja voisi tarkistaa asiakkaiden tavarat heidän tullessaan. Vartijalla ei sitä voi tehdä. Työntekijä mainitsi myös, että toipumisorientaatioon perustuva työote olisi hyvä lisätä työntekijöiden toimintaan, jossa ennaltaehkäistäisiin konflikteja henkilökunnan ja asiakkaiden välillä.

## 18 Opinnäytetyön pohdinta, arviointi ja

Tavoitteenamme on tutkia turvallisuudentunnetta ja turvallisuustilannetta eräässä asunnottomien palvelukeskuksessa. Tutkimuksemme onnistui hyvin, koska saimme odotuksista huolimatta suhteellisen hyvin vastauksia (33 vastausta). Sitä kautta saimme käsitystä ja tietoa asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuustilanteesta sekä turvallisuudentunteesta. Näin pääsimme arvioimaan ja pohtimaan mahdollisia muutosehdotuksia.

Prosessina työ oli haastava sillä tutkimusluvan saamisessa kesti todella kauan, yli kaksi kuukautta. Aluksi aioimme tehdä kyselyn pelkästään sähköisenä, mutta päätimme laittaa mukaan myös paperiversion. Tämä osoittautui hyväksi ideaksi, sillä sähköisiä vastauksia tuli vain 1 kun taas paperiversioon vastasi 32. Paperiversioon vastaaminen koetaan todennäköisesti turvallisempaan arkaa aihetta käsiteltäessä, sillä vastaajasta ei varmuudella jää mitään tietoja muulle kuin paperiin.

Toipumisorientoitunutta työtapaa toteutettaessa, tai ylipäättään minkäänlaista ohjausta ja auttamista toteutettaessa olisi tärkeää, että sen henkilön auktoriteetti ei ole vartijan

auktoriteetti, vaan ohjaavan ja auttavan henkilön auktoriteetti. Jos avun kohde näkee henkilön vartijana, hänen voi olla vaikea ottaa samalta henkilöltä vastaan elämänohjeita ja muuta ohjausta. Voi tietysti olla, että näiden ihmisten kohdalla on jo luovuttu toivosta, mutta nämä paikat ovat kuitenkin sellaisia, mistä oikeanlaisella avulla olisi vielä mahdollista saada ihmisten elämä raiteilleen, tai ainakin kunnolla avun piiriin.

Lääkäriliiton webinaarissa (2021) ehdotettuja toimintatavan muutoksia voisi hyvin soveltaa myös asunnottomien palvelukeskukseen. Tällä tavoin voidaan edistää ymmärrystä asunnottomia ja heidän ongelmiaan kohtaan sekä tarjota yksilöllisempää hoitoa ja kuntoutusta.

Palvelukeskuksen asukkaat ja ylipäätään asunnottomat saattavat olla hyvin moniongelmaisia. Persoonallisuushäiriöt, mielenterveysongelmat ja päihdeongelmat ovat tässä asiakasryhmässä melkein päemmän sääntö kuin poikkeus. Asunnottomien asiakkaiden kohdalla ongelmat ovat siis todella monisyisiä ja katseen tulisi olla avara ja monikatseinen monesta eri näkökulmasta. Asunnottomien kanssa työskenteleviltä vaaditaan paljon ymmärrystä. Dialogisuuden kehittämisen taito on yksi tärkeimpiä asunnottomien kanssa työskennellessä. Koskaan dialogisuuden kehittäminen ei ole turhaa, sillä se luo ammattilaisten ja asiakkaiden välille yhteisymmärrystä sekä se on avainasemassa asiakkaiden kanssa työskennellessä. Tällä tavalla näin ei synny työntekijöiden ja asiakkaiden välille suurta kuilua. Tällä tavoin voidaan ennaltaehkäistä monenlaisia konflikteja.

Marttunen & Von Deer Pahlen (2013, 129) kirjoittivat Duodecim aikakauskirjaan; Mahdollisuuksia monilla eritasoilla päihdehäiriöiden ehkäisemiseen on olemassa. Koko väestön päihteiden käyttöön voi vaikuttaa monilla päihdepoliittisilla päätöksillä esim. vaikuttamalla alkoholin saatavuuteen, hintaan sekä kontrolloimalla ikärajoituksin nuorten alkoholin käyttöä. Merkittävää häiriötä ehkäisevää ja terveyttä edistävää työtä tehdään kouluissa, neuvoloissa ja päiväkodeissa lapsiperheitä ja vanhemmuutta tukemalla. Tukemalla nuorten ja lasten psykososiaalista kehitystä, voidaan koulu yhteisöissä tietoisesti vaikuttaa ja toimia. Aikuisten palveluissa palvelujärjestelmässä voidaan käyttää työtapoja, jossa otetaan huomioon perheessä asuvat nuoret ja lapset. Näin tuetaan esim. muista ongelmista tai masennuksesta kärsivien vanhempien lapsia. Erityisesti käytöshäiriöitä ja ADHD:tä hoitamalla, näin ehkäistään päihdehäiriöiden kehittymistä nuorilla. Terveyskeskuksissa, kouluissa ja opiskelijaterveydenhuollossa tulisi ajoissa tunnistaa nuorten päihteiden käyttö. Riittävällä ja varhaisella puuttumisella on suuri vaikutus estää riskissä olevien nuorten oireilun kehittyminen ja vaikeutuminen myöhemmin päihdehäiriöksi.

Tärkeimmäksi ja selkeimmäksi astui esiin asiakkaiden ja työntekijöiden näkemä tarve vartijan jatkuvalla läsnäololle. Tällä asialla voisi olla monta positiivista vaikutusta ei ainoastaan turvallisuus tilanteeseen, vaan myös työntekijöiden ja heidän asiakkaidensa väleihin. Se

muuttaisi tilannetta, kun työntekijän ei tarvitsisi vaihdella vartijan ja ohjaajan roolin välillä. Tämä olisi iso asia, jos toipumisorientoitunutta työtapaa yritetään toteuttaa.

Vartijan läsnäoloa puoltaa myös turvallisuus asiat, joka myös lisää henkilökunnan kuormitusta, koska joutuu olemaan hieman varuillaan mitä tapahtuu. Ilmapiiri muuttuisi ja kuormitus vähenisi varmasti vartijan läsnäolosta. Yksikköön kuitenkin voi tulla kadulta kuka tahansa päihtynyt koditon henkilö, jonka aikeista tai mielentilasta ei välttämättä nopealla havainnolla huomaa. Asiakkaiden kannalta vartijan läsnäolo on vieläkin kriittisempi turvallisuuden kannalta, jos samassa tilassa olevat ihmiset alkavat riehumaan ja tappelemaan tilanne voi olla todella uhkaava ja pelottava. Hälytinjärjestelmän uusiminen ja kameroiden sijoittaminen kriittisiin paikkoihin olisi myös hyvä lisäys turvallisuuteen.

Laukkanen & Rautanen (2010, 13-14) kuvaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta näin: Turvallisuus on ehdotonta edellytystä muutokselle asumisyhteisössä. Luottamuksen ja sosiaalisten taitojen kasvu ja kehitys mahdollistetaan turvallisella ympäristöllä, sekä mahdollistetaan yhteisössä mahdollisuus muodostaa kiinteitä tunnesuhteita. Tunne suhteet muodostuvat, kun tulee luottamusta muihin yhteisön ihmisiin. Samoin tunnesuhteet muodostuvat, kun toipuva saa murrettua itsensä ympäröinyttä suojakuortaan. Toipumisprosessissa ihminen vähitellen uskaltautuu päästämään muut ihmiset lähelleen sekä ottamaan muilta apua ja tukea vastaan. Oleellinen osa toipumista on vuorovaikutuksen lisääminen. Se myös vahvistaa positiivista muutoksen kehää.

Turvallisuus ja turvallisuudentunne kuuluu kaikille. Kaikilla ihmisillä on oikeus kokea turvallisuuden tunnetta. Se vaikuttaa myös hyvin pitkälle asumisyhteisöön. Tukemalla asiakkaiden luottamuksen, sosiaalisten suhteiden muodostumista sekä kehitystä, mahdollistaa myös turvallisempaa asuinympäristöä.

## Lähteet

### Painetut

Hedrenius, S. & Johansson, s. 2016. Kriisituki. Tallinna: Printon

Holmberg, J. 2016. hoitajana mielenterveys ja päihdetyössä. Keuruu: Otavan kirjapaino

Kainulainen, S & Saari J. Huono osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Tampere 2013.

Kempinen J. 2010. Maskin takana. Porvoo: WS Bookwell/Tammi

Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen, M.-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Raivio, M. & Raivio J. 2020. Toipuva mieli - Opas toipumisorientaatioon. Keuruu: PS-kustannus

Ristolainen, P. 2021. Toipumisorientoitunut työote asiakastyössä. Vantaan kaupunki. (Vantaan kaupungin opaslehtinen)

Saarelainen R, Stengård E, Vuori-Kemilä A. 2003 mielenterveys- ja päihdetyö: yhteistyötä ja kumppanuutta. Kolmas painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Saari, J. 2010. Yksinäisten yhteiskunta. Porvoo: WSOYpro

Saari, J. 2015. Huono-osaiset elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus

### Sähköiset

Asunto Ensin. 2018. Tilastotietoa asunnottomuudesta. Viitattu 1.7.2022. <https://asuntoensin.fi/tietoa/tilastoja/>

Duodecim aikakauskirja. 2018. Asunnottomuuteen liittyy suuria terveysriskejä. Viitattu 1.9.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14252>

Duodecim aikakauskirja. 2013. Päihdehäiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä. Viitattu 1.9.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11263>

Ensi- ja turvakoti liitto. 2022. Nettiturvakoti. Väkivallan monet muodot. Viitattu 29.7.2022. <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#sosiaalinen-vakivalta>

Finlex. 22.09.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Viitattu 28.8.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

HDL. 16.10.2019. Ei pelkästään asunnoton vaan myös koditon. Viitattu 28.8.2022. <https://www.hdl.fi/blog/ei-pelkastaan-asunnoton-vaan-myos-koditon/>

Husu, E. 2021. Viitattu: 8.12.2021. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/karmeet-kokemukset-saivat-asunnottomat-pelkaamaan-hatamajoitukseen-menoa-vakivalta-yleisty-kesalla-eras-asiakkaistani-sanoi-ettei-selvia-ilman-asetta/8218024>



Jyväskylän yliopisto. 2015. Aineiston analyysi menetelmät. Viitattu 10.12.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysi-menetelmat/luokittelu>

Jyväskylän yliopisto. 2015. Aineiston analyysi menetelmät. Viitattu 13.12.2021

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysi-menetelmat/fenomenologinen-analyysi>

Jyväskylän yliopisto. 28.10.2021. Etiikka ja tietosuoja. Viitattu 12.9.2022.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/etiikka>

Kvantimotv. 2003. Otantamenetelmät. Viitattu 9.12.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html>

Kulonen, M. 2022. Kaupunkilaisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia tekijöitä Vantaalla. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.7.2022.

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/745152/Kulonen\\_Mika.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/745152/Kulonen_Mika.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Laukkanen, A. Rautanen, H. 2010. Jos haluan muuttaa tulevaisuuteni, Koivula on juttuni - asukkaiden kokemuksia Koivulan asumisyhteisöstä. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.7.2022.

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19303/Rautanen\\_Harriet.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19303/Rautanen_Harriet.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Leinonen. R. 2018. Tutkimuksen eettisyys. Viitattu 9.12.2021 <https://spoken.fi/tutkimuksen-eettisyys/>

Lääkäriliitto. Simojoki, K. Webinaari 16.9.2021. Miksi mielenterveys- ja päihdesairauksia ei

priorisoida? Viitattu 13.7.2022. [https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/13806/miksi\\_mielenterveys- ja\\_paihdesairauksia\\_ei\\_priorisoida\\_kaarlo\\_simojoki.pdf](https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/13806/miksi_mielenterveys- ja_paihdesairauksia_ei_priorisoida_kaarlo_simojoki.pdf)

Mielen ihmeet. 2018. Maslowin tarvehierarkia. Viitattu 1.7.2022 <https://mielenihmeet.fi/maslown-tarvehierarkia/>

Mielenterveyspooli. 8.1.2021. Mielenterveysoikeudet. Viitattu 8.8.2022. <https://mielenterveyspooli.fi/materiaalipankki/mielenterveysoikeudet/>

Mieli Ry. 31.8.2021. Päihderiippuvuus vaikuttaa koko elämän. Viitattu 20.8.2022.

<https://mieli.fi/mielenterveys-koetuksella/paihderiippuvuus-vaikuttaa-koko-elamaan/>

Naistenlinja. 2022. Fyysinen väkivalta. Viitattu 20.7.2022. <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/>

Pajunen, O. 2020. Asiakasväkivallan ilmenemisen yleisyys ja vaikutukset sosiaalityössä. Kandi-

daatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 4.6.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77659/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202109034779.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pyyyaara, U. Tuomela, T. 14.8.2021. Vantaan Sanomat. Hätmajoitusten turvallisuutta pa-

rannettava. Viitattu 20.9.2022. <https://www.vantaasanomat.fi/paakirjoitus-mielipide/4256107>

Päihdelinkki. 3.10.2017. Samanaikainen päihde- ja mielenterveyden häiriö. Viitattu

09.09.2022. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/mielenterveys/samanaikainen-paihde- ja-mielenterveyden-hairio>

Sisäministeriö. 2022. Sisäisen turvallisuuden strategia rakentaa maailman turvallisinta maata.

Viitattu 12.7.2022. <https://intermin.fi/sisaisen-turvallisuuden-strategia>

THL. 26.4.2022. Kunniaan liittyvä väkivalta. Viitattu 2.7.2022. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>

VVARY. 2021. Asunnottomuus. Viitattu 1.7.2022. <https://vvary.fi/asunnottomuus/>

Y-säätiö. 2022. Asunnottomuus Suomessa. Viitattu 1.7.2022. <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>

Zitting Joakim. Diak. 2021. Miten huono-osaisuutta määritellään. Viitattu 21.2.2022

[/https://dialogi.diak.fi/2021/08/17/miten-huono-osaisuutta-maaritellaan-tutkimuksissa](https://dialogi.diak.fi/2021/08/17/miten-huono-osaisuutta-maaritellaan-tutkimuksissa)

#### Julkaisemattomat

Jalasmäki Henna. 2021. Materiaali luennoista: Raportointi+ luotettavuuden ja eettisyyden kysymykset.

## Kuviot

Kuvio 1: Etiikka liittyy kaikkiin vaiheisiin tutkimusprosessissa .....	27
--	----

## Kaaviot

Kaavio 1: Työntekijä vai asiakas.....	29
Kaavio 2: Sukupuoli.....	29
Kaavio 3: Fyysinen väkivalta.....	30
Kaavio 4: Henkinen väkivalta ja uhkailu.....	30
Kaavio 5: Mitä väkivallan muotoja on kokenut.....	31
Kaavio 6: Todistanut uhkailua tai sanallista väkivaltaa.....	31
Kaavio 7: Todistanut fyysistä väkivaltaa .....	32
Kaavio 8: Minkälaisia väkivallantekoja kokeneet.....	32
Kaavio 9: Työntekijä kohdistanut väkivaltaa.....	33
Kaavio 10: Minkälaista väkivaltaa työntekijä kohdistanut.....	33
Kaavio 11: Millaisia tilanteita ollut, jossa työntekijä kohdistaa väkivaltaa.....	34
Kaavio 12: Onko varastettu tavaraa.....	34
Kaavio 13: Tunnetko olosi turvalliseksi.....	35
Kaavio 14: Mahdollinen vartijan läsnäolo.....	35
Kaavio 15: Millaisena koetaan turvallisuustilanne asunnottomien palvelukeskuk- sessa.....	36
Kaavio 16: Miten asunnottomien palvelukeskuksen turvallisuutta voisi parantaa.....	36

## Liitteet

Liite 1: Saatekirje .....	45
Liite 2: Kyselylomake .....	46-47

## Liite 1: Saatekirje

Janita Puranen & Mikael Ramfeldt

| [janita.puranen@stundet.laurea.fi](mailto:janita.puranen@stundet.laurea.fi) & [mikael.ramfeldt@hotmail.com](mailto:mikael.ramfeldt@hotmail.com)

29.4.2022



### Arvoisat [redacted] työntekijät ja asukkaat

Olemme sosionomiopiskelijoita Laurea ammattikorkeakoulusta Vantaan Tikkurilasta. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä teidän kanssanne. Tilaajana on [redacted] asunnottomien palvelukeskus ja Vantaan kaupunki. Tutkimukselle on saatu asianmukaiset luvat Vantaan kaupungilta sekä teidän esihenkilöltänne.

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää turvallisuuden tunteen toteutuminen asunnottomille tarkoitetussa palvelutalossa. Tavoitteena selvittää, minkälaisena turvallisuustilanne koetaan, onko asunnottomien palvelutalossa tapahtunut paljon väkivalta-tilanteita sekä turvallisuudentunne työntekijöiden ja asiakkaiden keskuudessa. Tulosten pohjalta pohditaan, voisiko tilannetta jollain tapaa parantaa. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa, jonka avulla voidaan kehittää asunnottomien palvelutalojen turvallisuustilannetta ja turvallisuudentunnetta työntekijöiden ja asiakkaiden keskuudessa.

Vastaaminen tapahtuu vapaaehtoisesti sekä nimettömästi. Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttä. Kysely toteutetaan sähköisesti Google Forms lomakkeella, sekä myös paperisena versiona. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja se hävitetään tutkimuksen valmistuttua asianmukaisesti. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Henkilötietoja ei kyselyssä tiedustella. Vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä, joihin voi valita sopivimman vastauksen valmiista vaihtoehdoista.

Kysely toteutetaan toukokuun 2022 aikana. Tutkimus valmistuu kesäkuun 2022 loppuun mennessä. Sen jälkeen opinnäytetyö on luettavissa [Thesaurus](#) julkaisuarkistosta. Toimitamme myös työmme tulostettuna Vantaan kaupungille.

Vastaamme mielellämme tutkimusta koskeviin kysymyksiin sähköpostitse [janita.puranen@student.laurea.fi](mailto:janita.puranen@student.laurea.fi) ja [mikael.ramfeldt@hotmail.com](mailto:mikael.ramfeldt@hotmail.com)

Suuri kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin

Janita & Mikael

Liite 2: Kyselylomake

OSIO 1 Perustiedot

Sukupuoli: Mies/Nainen

Työntekijä/Asiakas

OSIO 2 Turvallisuus

1. Olen joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi asunnottomien palvelukeskuksessa. En ikinä/kerran/useita kertoja.
2. Olen joutunut sanallisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi asunnottomien palvelukeskuksessa. En ikinä/kerran/useita kertoja.
3. Olen joutunut väkivallan kohteeksi asunnottomien palvelukeskuksessa. Taloudellinen väkivalta, uskonnollinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta. (monivalintakysymys)
4. Olen todistanut sanallista väkivaltaa tai uhkailua Asunnottomien palvelukeskuksessa. En ikinä/kerran/useita kertoja.
5. Olen todistanut fyysistä väkivaltaa Asunnottomien palvelukeskuksessa. En ikinä/kerran/useita kertoja.
6. Jos olet joutunut väkivallan kohteeksi tai nähnyt väkivaltaa asunnottomien palvelukeskuksessa, minkälaisia tilanteet ovat olleet?
7. Onko sinulta varastettu tavaraa ollessasi asunnottomien palvelukeskuksessa? Kyllä/Ei
8. Oletko kokenut Palvelukeskuksen työntekijältä kohdistunutta väkivaltaa? Taloudellinen-, henkinen-, fyysinen-, uskonnollinen- tai seksuaalinen väkivalta.
9. Olen kokenut palvelukeskuksen työntekijältä kohdistuvaa väkivaltaa. En ikinä/Kerran/Useita kertoja
10. Jos olet kokenut palvelukeskuksen työntekijältä kohdistuvaa väkivaltaa, minkälaisia tilanteet ovat olleet?

## OSIO 3 Turvallisuuden tunne

11. Tunnetko olosi turvalliseksi Asunnottomien palvelukeskuksessa?  
Kyllä/Ei/Ei osaa sanoa
12. Onko vartijan läsnäolo mielestäsi hyvä asia asunnottomien palvelukeskuksessa?  
Kyllä/Ei/Ei osaa sanoa
13. Millaisena koet turvallisuustilanteen asunnottomien palvelukeskuksessa?
14. Miten turvallisuutta voisi mielestäsi parantaa asunnottomien palvelukeskuksessa?